

HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

**Kanske *Försent för Edelweiss* men definitivt hög tid
för *Trygga räkan!***

– En undersökning kring metoder ämnade att stimulera församlingssång

Erika Bomb

Ett stort tack!

*Till min släkt och mina vänner som dök upp på undersökningdagen,
tack till Dan Olsson som varit min handledare under projektet och
tack till mina vänner på kyrkomusikutbildningen som under ett år lyssnat och gett
råd kring arbetet under fikarasterna på HSM.*

Utan era synpunkter hade detta arbetet såklart inte blivit vad det är idag!

Självständigt arbete (examensarbete), 15 högskolepoäng

Konstnärligt kandidatprogram i musik, inriktning kyrkomusik

Högskolan för scen och musik, Göteborgs universitet

Vårterminen 2018

Författare: Erika Bomb

Arbetets rubrik: Kanske Försent för edelweiss men definitivt hög tid för Trygga rakan! – En undersökning kring metoder ämnade stimulera församlingssång

Handledare: Universitetsadjunkt, Dan Olsson

Examinator: Universitetslektor, Joel Eriksson

Sammanfattning

I detta arbete har författaren undersökt om man genom att utgå från tre olika perspektiv; ett historiskt, ett livkonsert och ett vokal och körmetodiskt, kan jobba fram fungerande metoder ämnade att förenkla församlingssång i anslutning till dop eller bröllop.

Metoder som är framlockade och undersökta är bland annat call and response, växelsång och vikten av ett tydligt preludie främst när psalmerna för församlingen sen tidigare är okända.

Undersökningen har i sin tur gett väldigt goda resultat och visat att författaren i sin roll som kyrkomusiker mycket väl kan använda sig av olika metoder för att få en sångsvag och kyrkoovan församling att känna det är enkelt och tillgängligt att sjunga med under förrättningens psalmer.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Syfte och frågeställningar.....	8
1.3 Material och metod.....	9
1.4 Historiska nedslag och intressanta fenomen för vidare undersökning	11
1.5 En analys utav en livekonsert.....	14
1.6 Vokal och körmetodik.....	18
1.7 Psalmval till metoder som skall undersökas	23
1.8 Sammanställning av metoder och hur de kommer att undersökas.....	27
2. GENOMFÖRANDE	41
3. RESULTATET	42
4. SLUTDISKUSSION	56
5. REFERENSER OCH BILAGOR	62

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Det är juli 2017 och jag befinner mig i ett hav av människor på Hällströms Hällströms sista konsert för sommaren. Jag står där med mina vänner, bland totala främlingar och sjunger med i en låt jag knappt kan. Jag vet inte om det jag sjunger är rätt men det gör ingenting. Jag och mina vänner sjunger ändå för full hals. Vi är inte där för att vi är Hällströms största fans, vi är där för att ha roligt och bara få slappna av i musiken.

Jag sjunger:

Och har du vin och sprit så att det räcker att få hela färden full av sorger? Allt det är försent, försent för vin, försent för kärlet, vit som snö...¹

Det är tidig höst 2017 och jag befinner mig på Magnus Ugglas konsert vid stora scenen på Liseberg när han spelar sin välkända hit *Jag mår illa* och stämningen är precis sådär härlig och elektrisk som den bör vara på en riktigt bra livekonsert. Jag och de flesta runt mig sjunger med:

Den värsta skandalen, är schlagerfinalen där menlösa får, visas upp vartenda år med sina nyfunna flammor, press-kåta mammor, som inför fotografer står och ger autografer²

Några år tidigare befinner jag mig på en Coldplay konsert i slottsskogen, jag skrik-sjunger med i min favoritsång *Yellow* och jag slås här också utav den härliga känslan av att bara få sjunga. Jag vet att det jag sjunger förmodligen låter hur illa som helst och jag står där med människor runtomkring mig som inte heller sjunger speciellt bra.

Men det är inte det som är syftet, att sjunga bra. Syftet är att bara få sjunga med och att få finnas i den härliga stämningen. Här spelar det ingen roll om man kan sjunga eller inte.

Varje lördag och söndag firas mängder med bröllop och dop i svenska kyrkan. Dessa är festliga tillställningar dit besökarna kommer med sin släkt och sina vänner.

Förrättningarna börjar vanligtvis med att barnet eller paret träder in i kyrksalen och möts där utav glädjefyllda blickar. Stämningen är precis sådär härligt energifylld som på en riktigt bra livekonsert.

Men efter intåget händer vanligtvis något mycket märkligt.

Förspelet till första psalmen spelas, en mycket välkänd sådan, kyrkomusikern gör ett

---

¹ Håkan Hällström, *Försent för edelweiss*, EMI, 2008 (Understrykningar visar vart författaren sjöng fel text under konserten)

² Magnus Ugglå, *Jag mår illa*, CBS, 1989

uppsläpp för att bjuda in församlingen till sång men i salen hörs sedan bara två röster: Kyrkomusikerns och prästens. Alla andra sitter tysta.

Genom min roll som frilansande kyrkomusiker har jag under de senaste åren haft förmånen att möta många olika församlingar och leda flertalet dop och bröllopssällskap i psalmsång. Jag har såklart fått möta olika grader av gensvar i sången men i majoritet har jag dessvärre mötts utav responsen likt ovanstående exempel.

Till följd utav detta har jag ofta ställt mig frågan:

Varför sjunger så få människor med och vad är det jag gör fel?

Som så många andra kyrkomusiker med samma problem har jag valt att förklara bort problemet med tankeställningar som:

1. Folk kan inte låtarna och vill därför inte sjunga med.
2. Folk vill inte sjunga om en Gud de inte tror på.
3. Folk vill inte sjunga, för de tror inte att de kan.

Funderingen jag har är denna:

Om det var så att dessa tre enkla svaren stämde varför valde människorna och framförallt jag att sjunga med under de tre ovanstående konserterna?

Trots liten tidigare kunskap om Hällströms låt sjöng jag och mina vänner med i låten iallafall,

trots att jag inte står för det Uggle sjunger om i *Jag mår illa* sjöng jag med iallafall och trots att jag och alla runtomkring mig under Coldplay konserten visste att vi sjöng "falskt" sjöng vi med iallafall.

Här blir såklart följdfrågan:

Vad är det vi i kyrkan gör fel och vad är det som görs rätt under livekonserter? Varför blir gensvaret på sång så oerhört mycket starkare under en livekonsert med exempelvis

Hällström, Uggle eller Coldplay?

Bröllop och dop bör vara minst lika glädjefyllda och avslappnade som konserter!

Om något bör kanske dopet faktiskt ses som det mest avslappnade av alla exempel men där finner sig ändå en märkligt stel stämning under sångmomenten.

Likt många präster brukar betona innan klockringningen vill jag också här poängtera att dopet inte är en föreställning för församlingen att från avstånd bevittna. Det är något vi gör tillsammans!

Under mina tre år av studier vid kyrkomusikprogrammet på Högskolan för scen och musik har jag fått lära mig hur jag ska spela psalmer på ett följsamt sätt, hur jag genom olika metodiska tillvägagångssätt bäst lär ut en sång till en kör samt olika metodiska modeller för att lära ut sångteknik till en enskild sångelev men jag har än så länge inte lyckats få fram ett bra svar på hur jag genom mitt sätt att leda psalm skall få församlingen att känna att de faktiskt vill sjunga med.

Givetvis finns inget lätt svar på denna fråga eftersom alla människor och därigenom församlingar är olika. Men kanske finns det några metoder som kan skapa större trygghet i sången hos en dop eller bröllops församling och som kan göra att den faktiskt inte väljer att sitta tyst efter det inledande preludiet?

I detta projektarbete kommer jag därför att försöka jobba fram metoder som jag kan tillämpa på mitt sätt att leda psalmsång så att församlingen ska känna att det blir lättare och mer tillgängligt att sjunga och därigenom känna sig mer stimulerade till att delta i församlingssången.

Detta ska jag försöka göra genom att utgå ifrån följande tre perspektiv.

Ett historiskt, ett livekonsert och ett vokal och körmetodiskt perspektiv.

1.2 Syfte, frågeställningar

Syftet med detta arbete är att genom historisk efterforskning, en granskning utav en livekonsert och ur ett vokal och körmetodiskt perspektiv försöka jobba fram fungerande metoder ämnade att stimulera församlingssång under dop eller bröllop.

Jag kommer att utgå ifrån följande frågeställningar:

- Finns det äldre metoder att stimulera församlingssången dokumenterade och som eventuellt går att använda idag?
- Kan jag hämta lärdomar ifrån liveartistens sätt att vara på scen? Vilka metoder och element finns där som stärker sången och som också kan appliceras under ett dop eller bröllop?
- Kan jag inom området vokal- och körmetodik hitta metoder som kan stimulera församlingssången under dop och bröllop?

1.3 Material och metod

Arbetsprocess

Jag kommer i min undersökning att utgå ifrån tre perspektiv. Ett historiskt, ett livekonsert och ett vokal och körmetodiskt perspektiv.

All den information jag samlar kommer jag sedan att sammanställa till olika metoder att testa på en testförsamling som kommer att få svara på om metoderna gjorde det enklare att sjunga med.

Utifrån det historiska perspektivet kommer jag att fokusera på den svenska församlingssångens historia och göra små nedslag efter intressanta historiska fenomen som jag idag kan omvandla till metoder att testa på en ”modern” församling.

Utifrån livekonsertperspektivet kommer jag att utgå ifrån en inspelad livekonsert som Håkan Hällström gav på Way out West 2010. Här kommer jag likt det historiska perspektivet ta upp intressant fenomen som jag kan omvandla till metoder att testa på testförsamlingen.

Utifrån det vokal och körmetodiska perspektivet kommer jag att utgå ifrån litteratur som jag stött på under min utbildning som rör just vokal och körmetodik. Jag kommer också att utgå ifrån vad lärare och människor jag mött under min utbildning har sagt i detta området.

Angående val av kompinstrument

Jag kommer i mitt arbete endast fokusera på metoder som jag som ensam kyrkomusiker kan använda mig av för att stimulera psalmsång. Däremot kommer detta arbete inte syfta till att avgöra huruvida piano eller orgel leder psalmsång bäst då det är en fråga som hade gjort arbetet alldeles för stort. Därför kommer jag att kompa alla psalmer ifrån pianot på undersökningdagen och har medvetet uteslutit frågor som rör om pianot känns bra att sjunga till.

Angående val av psalmer till undersökning

Alla psalmer som jag kommer att använda mig av under undersökningdagen för att testa metoderna kommer att väljas så att de matchar varandra i svårighetsgrad så gott det går. Jag har dock begränsat psalmvalen till de psalmsamlingar som är vanliga i svenska kyrkan. Dessa böcker är *Den svenska psalmboken*, *Psalmer i 2000-talet* och *Barnpsalmboken*.

Angående testförsamlingen

Testförsamlingen som kommer att svara på om metoderna gör att det blir enklare att sjunga

med kommer att bestå av min släkt och några vänner.

Att det kommer bli just den församlingen och inte en grupp bestående av helt okända människor har tre stora fördelar.

För det första vet jag då att denna församling består till stor del utav människor som endast går i kyrkan under speciella tillfällen såsom dop och bröllop.

Den andra fördelen är att jag vet att församlingen sen tidigare består till majoritet utav mycket ovana sångare.

Den tredje fördelen är att denna församling faktiskt är en riktig dop- eller bröllopförsamling då dessa personer kommer att mötas eller har möts i sång under tillfällen som metoderna ämnar sig för. Sen behålls också de sociala strukturer som kommer ifrån att man förväntas sjunga med sin släkt och några okända individer.

Valet av församling gör alltså att jag sen innan vet att den består till stor del utav människor som fyller de tankeställningar (nämnda i inledningen) som vi kyrkomusiker har för att förklara varför människor inte sjunger med under dop och bröllop.

Helt enkelt består testförsamlingen utav människor som:

1. Har tillföljt av stor kyrkoovana lite kunskap om materialet som skall sjungas.
2. Inte delar den kristna tron.
3. Inte tror att de kan sjunga.

Varför dop- och bröllopförsamling?

Metoderna jag kommer att plocka fram kommer därför främst att rikta sig till en sångsvag³ kyrkoovan församling så som en dop- eller bröllopförsamling ofta idag är.

Detta har jag gjort för att det är här jag som vikarierande kyrkomusiker ofta upplever det absolut sämsta sångensvaret.

Även fast jag anar att många av metoderna även kommer att kunna tillämpas under andra tillfällen man sjunger i kyrkan så vet jag också att vissa kommer att kännas konstiga att använda under exempelvis söndagarnas gudstjänster och mässor. Detta då den typen av församling till följd utav en större kunskap om kyrkan ofta inte upplever samma svårigheter i sången som kanske en dop- och bröllopförsamling gör.

---

³ Med en sångsvag församling menar författaren en församling som sjunger med mycket svagt under psalmerna eller inte alls.

Säkerligen kan begravningsförsamlingen jämföras dop- och bröllopsförsamlingen i nivå av tidigare kyrkovana men jag har valt att inte utgå ifrån denna församling då begravningsförsamlingen inte träffas under lika glädje och energifylla tillfällen.

1.4 Historiska nedslag och intressanta fenomen för vidare undersökning

Den svenska församlingssångens historia är väldigt lång och invecklad.

För att detta arbete inte ska bli för långt men framförallt för att det jag tar upp skall kännas relevant för den faktiska frågeställningen har jag valt att göra mindre nedslag i historien och ta upp några för detta arbete intressanta historiska händelser.

Sång leder sång, växelmusicerande och hur klockaren ledde psalmen

Den forskning som finns idag kan tyvärr inte säga exakt när den svenska församlingen faktiskt började delta aktivt under psalmsången i kyrkan. Hela vägen fram till 1600talet vet man att hela gudstjänsten utfördes framme vid koret inför en mycket passivt lyssnande församling. Sången ansvarade ofta en kör, klockare eller en korpräst för.

Trots att det dessförinnan går att hitta små exempel på att församlingssång faktiskt kan ha förekommit på vissa håll i Sverige är det först i 1614 års kyrkohandbok det står utskrivet att församlingen tillsammans med kören skulle börja sjunga med i en psalm under kommunionen.

Under 1600talet börjar även orgeln få en plats i vissa av de större stadskyrkorna. Detta var dock inte för att den på något sätt skulle användas för att leda församlingen eller kören i sång. I kyrkohandboken 1614 står det nämligen beskrivet hur församlingen skulle sjunga tillsammans med kören eller i de mindre kyrkorna, klockaren.⁴

Orgeln användes istället till in- och utgångsmusik men också till växelmusicerande mellan orgeln och kören eller orgeln och församlingen.⁵

Orgeln kunde helt enkelt spela första versen av en psalm och sen kunde församlingen, tillsammans med kören sjunga andra versen. Hade orgeln spelat en vers sågs den alltså som utförd. Alltså ljud aldrig orgeln samtidigt som församlingen sjöng.

Långt in på **1600-talet** höll sig de gamla idealen kvar om hur orgeln skulle användas i gudstjänsten. Av en organist krävdes det alltså inte att kunna leda församlingen i sång. Detta jobb lades som sagt istället på klockaren eller kören som vanligtvis introducerade psalmen

---

⁴ Harald Göransson, *Koral och andlig visa*, Nordstedts, 1997, sid 27-43

⁵ Hans Hellsten, *Instrumentens drottning: orgelns historia och teknik*, Natur och kultur, 2002, sid 140

genom att bara börja sjunga på den första versraden varpå den övriga församlingen föll in i sång. Några långa preludier var det alltså inte tal om!⁶

Länge lades stor vikt på det faktum att röst skulle ledas av röst. I den mycket omtalade koralboken från 1820 såg dess huvudman Johan Christian Friedrich Haeffner bland annat till att alla melodier fick en utskreven fyrstämmig körsats som organisten (Som sedan slutet av 1600talet faktiskt börjat ackompanjera psalmerna) eller en kör, om en duktig sådan fanns, skulle spela eller sjunga utefter. Detta gjorde han bland annat för att råda bot på det, enligt honom själv, kaotiska spel med många fördubblingar av ackordstoner som rådde bland den tidens organister. Detta spel gjorde, enligt Haeffner, inget annat än att dränka den faktiska melodin och därmed också stjåla fokusen från sångens eget värde.⁷

Ett långsamt tempo

1697 färdigställs utan Harald Vallerius Sveriges första riksgiltiga koralpsalmbok. Samlingen innehöll till stor del tyska melodier, hela 110st, men också till stor del utav nykomponerade melodier varav Vallerius själv tros ha tonsatt många av dessa.

Först 1698 var koralpsalmboken redo att skickas ut till församlingarna i Sverige. Dock skickades det till en början bara ut ett exemplar till varje församling.

Detta fullvärdiga exemplar av koralpsalmboken ämnades ligga framme vid altaret och först 1701 gavs en mindre utgåva ut som kyrkomusikerna kunde använda sig utav.

Några psalmböcker som församlingen kunde låna under mässorna var det inte tal om. Istället uppmuntrades den till att köpa sina egna. Församlingens mindre versioner utav psalmboken innehöll endast texter och inga noter.

Själva mottagandet utav koralpsalmboken från 1697 går det att skriva mycket om men i kort hände detta:

Till följd utav att församlingen till stor del hade börjat lämna utantillsjungandet bakom sig och nu istället börjat läsa psalmernas texter under tiden som den skulle sjunga började församlingssången bli allt långsammare. Detta var bland annat ett resultat den dåliga läskunnighet som rådde bland folket. Församlingen behövde helt enkelt ett långsamt tempo för att hinna läsa igenom det som skulle sjungas.⁸

---

⁶ Harald Göransson, *Koral och andlig visa*, Nordstedts, 28 -31

⁷ Andres Dillmar, *Dödshugget mot vår nationella tonkonst*, 2001, sid 338-340 (Vad skriver jag när det inte finns ett förlag?)

⁸ Harald Göransson, *Koral och andlig visa*, Nordstedts, 70-76

Det lågsamma tempot som praxis levde sig kvar länge och i en rekommendation från P A Heischmann i dennes skrift *Method of Choralsång* från 1850 går det att läsa att tonerna under lite gladare psalmer skulle hållas ut 3 sekunder vardera (4 sekunder under allvarsammare psalmer) med undantag från sluttonen i varje fras som skulle hållas ut ännu lite längre. Mot sekelskiftet hade tempot dock ökat något och gladare psalmer spelades nu istället i det raska tempot av 1 sekund per ton och i allvarsammare psalmer, 2 sekunder per ton.⁹

Mellanspel för att ge tid åt församlingen

För att anpassa sig efter församlingens nya behov av tid för genomläsning av psalmernas texter började organisterna under 1600talet slut införa mellanspel mellan versraderna. Det långsamma tempot räckte alltså inte riktigt till utan man ansåg att det krävdes ännu mer tid för att riktigt hinna ta in orden som skulle sjungas.

Detta skedde också samtidigt som fenomenet folkslig utsirning började växa sig allt starkare. Detta fenomen som förmodligen blev inspirerat från hur instrumentalmusiken spelades under denna tid innebar att församlingen nu i det allt bredare tempot började brodera ut melodierna efter eget tycke och smak.¹⁰

Troligtvis måste organisterna därför tagit tillfället i akt för att även de få visa sin förmåga till utbrodering av psalmens melodi.

Sången leder melodin och instrumentet kompar

Som tidigare skrivet hade man under 1600talets slut börjat ackompanjera psalmsången i kyrkan och i koralpsalmboken från 1697 hade att alla melodier, utom de av gregoriansk karaktär fått en besiffrad bas.

Att psalmsången faktiskt blev kompad av ett instrument var dock fortfarande mycket ovanligt då de flesta kyrkor fortfarande saknade instrument att använda.

I de större kyrkor där man haft råd att införskaffa ett instrument glömdes dock inte körens forna roll av att leda psalmsången bort. Ett av sätten att ackompanjera psalmen på var nämligen att kyrkomusikern inte alls spelade melodin utan endast spelade den bakomliggande harmoniken.

Sången leddes i dessa fall fortfarande utav kören.¹¹

---

⁹ Harald Göransson, *Koral och andlig visa*, Nordstedts, sid 98

¹⁰ Andres Dillmar, *Dödshugget mot vår nationella tonkonst*, 2001, sid 30-33

¹¹ Harald Göransson, *Koral och andlig visa*, Nordstedts, sid 65-66

1.5 En analys utav en livekonsert

Vad är det då som ligger till grund för det enorma gensvar som kan ske under en livekonsert? Vilka lärdomar kan jag hämta ifrån liveartistens sätt att vara på scen och vilka metoder och element finns där som stärker upp sången och som kan appliceras på en dop eller bröllopförsamling?

För att försöka komma till insikt i detta följer nedan en analys utav en livekonsert som Håkan Hällström gav på festivalen Way out West 2010. Jag har lyssnat i efterhand på Spotify och gjort följande iakttagelser.¹²

(Jag är här mycket väl medveten om att det även finns andra aspekter, utöver nedanstående exempel, som bidrar till gensvaret i sången men jag har valt att endast ta upp de delar jag som ensam kyrkomusiker kan dra nytta av för att stärka upp sånggensvaret. Exempelvis tar jag då inte upp aspekter som mellansnack för att bygga upp intresse hos lyssnaren då detta är något som översatt till kyrkans värld ligger mer hos prästen)

Uppvärmning, nynna med i introt?

Under första låtens intro gör Hällström något som jag tror kan ha stor påverkan på det omedelbara gensvaret i sången.

På inspelningen av *Känn ingen sorg*, vilken var konsertens första låt, börjar han nämligen med att nynna med i introt.

Detta skulle man kunna se som en mjuk uppstart till vidare sång. Alltså en slags enkel uppvärmning.

”Första psalmen ska vara som en uppvärmning”¹³

Under en lektion i yrkesrollen med Per Högberg hösten 2017 talade vi om värdet av så kallade ”uppvärmningspsalmer”.

Med uppvärmnings psalmer menades då psalmer med enkel melodi, i enkel tonart och med litet omfång. Dessa bör enligt Per läggas in tidigt i gudstjänsten, som exempelvis ingångspsalm, och används till att bjuda in församlingen på enkla villkor som möjligt för att tidigt lägga en god grund för församlingens senare medverkan under gudstjänstens mer krävande psalmer.

---

¹² Håkan Hällström, *Way out west 2010*, Stranded Rekords, 2011

¹³ Per Högberg, Universitetsadjunkt i kyrkomusik, inkl. liturgiskt orgelspel, vid Högskolan för scen och musik, 2017-10-13

Per tog under denna lektion fram psalm 39, *Jesus från Nasaret går här fram*, i svenska psalmboken som exempel på en bra ”uppvärmnings psalm”.

Den har följande bra egenskaper:

1. Bra tonart, Ess-dur
2. Tre koncentrerade verser med upprepning av slutrad i varje vers.
3. Bra omfång, från eb1-c2.

Tänk om man kunde kombinera Hällströms och Pers tillvägagångsätt?

Idén om att värma upp församlingen kanske kan göras med ännu enklare medel?

Kanske kan man bjuda in till sång genom att plocka bort texten helt, likt Håkan, och bara nynna melodin innan man börjar sjunga på text?

Hög ljudvolym

Alla som någonsin varit på en livekonsert av denna skala kan intyga att ljudvolymen där är stark. Högtalarna skickar ut ljud på en nivå så att det skall nå alla i publikhavet och människorna i publiken låter också i regel ganska mycket.

Detta gör såklart att man inte hör sig själv, eller sin granne heller för den delen.

Det som händer här tror jag är att fokus flyttas från en själv till det som låter starkast, i detta fall artisten på scen.

Hör man inte sig själv blir det helt enkelt också svårare att vara kritisk till hur man själv låter. Kanske är det därför av större vikt än vi tror att vi som spelar faktiskt ska höras väl.

I alla fall tillräckligt väl så att den enskilda individens sång inte ska kännas utblottad till följd utav ett ljudsvagt komp eller ett otydligt framförande av psalmens melodi.

Sångkvalité

Huruvida om Hällström kan sjunga bra eller inte tänker jag inte ge mig in på i detta arbete.

Det jag vill plocka med härifrån är istället en frågeställning.

Vilken röst typ bör leda psalmsången? Funkar alla klanger lika bra när det kommer till att leda församlingssång?

Jag vet att många känner sig befriade av Hällströms sätt att sjunga på eftersom han ”sjunger falskt”.

Kravet på att man ska sjunga ”fint” försvinner troligtvis därför i högsta grad under hans konserter.

Jag har genom åren fått höra olika åsikter om min röst. Kommentarer som: ”Du sjunger så ljus” är inte ovanliga.

Jag har en tunn soprankaraktär på min röst och därför kan den ofta uppfattas som ganska ljus även fast vi sjunger i en tonart där melodin ofta inte överstiger c2.

Denna information i kombination till att låten *En vän med en bil* flera gånger under konserten går upp till d1/d2 (beroende på om du är man eller kvinna) i har fått mig att börja fundera över följande:

Vilken röstklang lämpar sig bäst att för leda sång?

En klang som använder sig av tunn stämbandsmassa, alltså lite mer åt ”visideal”, eller en klang som använder sig utav en tjockare stämbandsmassa, alltså lite mer åt ”popideal”, eller är det helt enkelt en röst som upplevs otränad, så som exempelvis Hällströms röst?

Melodin spelas inte, Hällström leder med rösten

Majoriteten av tiden är Hällström den enda som med sin egen röst förevisar melodin.

Det finns alltså ofta inget instrument som hjälper honom till att stödja upp melodin.

Vi kyrkomusiker har ofta för vana att spela med i melodin när vi leder en psalm vid orgeln eller pianot.

Frågan är dock om detta hjälper eller stjälper församlingens sång?

Det jag har upplevt är att detta ofta kan dränka rösten till den som leder sången.

Speciellt när kyrkomusikern sitter uppe på en läktare och spelar, då hörs 9 av 10 gånger endast orgeln.

Kanske ska man helt sluta spela med i melodin och bara låta rösten få leda sången?

När man undervisar sång har jag som lärare/körledare ofta upplevt att den man undervisar nästan alltid förstår snabbare om man förevisar med sin egen röst snarare än med ett instrument. Röst till röst är helt enkelt enklare att förstå än instrument till röst.

Eller som Karin Bengmark uttryckte sig under en gemensam sånglektion när vi pratade om hur man bäst för kören förevisar hur man vill att den ska sjunga: ”Visa före med rösten är A och O”¹⁴

En annan sak som man brukar göra i vissa kyrkor för att ge ytterligare fokus till kyrkomusikerns sång är att förstärka den men hjälp utav en mikrofon men frågan är hur

---

¹⁴ Karin Bengmark, Universitetslektor i sång vid Högskolan för scen och musik, 2018-01-23

mycket det hjälper när man ändå har en orgel eller ett piano som hela tiden korrigerar melodin samtidigt?

Hade det kanske blivit enklare för församlingen att sjunga med om man inte spelade melodin utan bara ledde denna med hjälp utav en egna rösten?

Väldigt sällan spelar man ju faktiskt med i melodin när man ska leda en solist i sång.

Stor blandning av människor i publiken

Av de ca 30 000 som hade biljett till festivalen 2010 gissar jag att ca 20 000 åtminstone stod i publiken vid Hällströms konsert.

Av dessa 20 000 räknar jag med en varierande nivå av tidigare kunskap om Hällströms låtar. Kort och gott, alla som var där var helt enkelt inte Hällströms största fans.

Vad har detta då att göra med gensvaret i sången?

Jag tror följande:

Normalt sett står de största fansen allra längst fram. Där står de och helt utantill sjunger med i alla låtar. Ju längre bak du kommer minskar normalt sett också nivån av hur stort fan du är, därmed också tidigare kunskap om Hällströms musik.

Vi leker nu med tanken att vi plockar bort de största fansen längst fram. Vad hade detta då gjort med publiksången?

Vi plockar bort dem med störst kunskap och därför störst vilja att sjunga med.

Kvar är de som kanske kan ett par av Hällströms låtar sen tidigare. Kommer någon av dessa av börja sjunga med självmant? Knappast.

Det publiken längst fram bidrar till är såklart en spridande effekt. Sjunger grannen är det större chans att du själv börjar sjunga och på så sätt sprids enkelt sångglädjen hela vägen bak till dem som står vid slutet av publikhavet. (Som jag och mina kompisar gjorde under Hällströms konsert nämnd i inledningen)

Sången stöds helt enkelt upp av en stor gratis-kör längst fram vid scen.

Normalt sett har vi i kyrkan denna gratis-kör i form av den ordinarie söndagsförsamlingen. Alltså de så vanligtvis går i kyrkan varje söndag och därför också har stor kunskap om psalmerna som ska sjungas.

En dop- eller bröllopförsamling saknar ofta vana kyrkobesökare och den har därför generellt sämre kunskap om psalmmelodier vilket gör att vi inte kan förlita oss på att dessa typer av

församlingar innehåller personer som tidigare hört några av de lite nyare psalmerna, såsom psalm 901 "Lilla liv". (En vanlig doppsalm som går att finna i *Psalmer i 2000-talet*)

Det vi måste göra är därför att hitta andra metoder utöver den att förlita oss på en stabil söndagsförsamling för att få fram den där spridande effekten.

Något intressant en kyrkomusikerkollega vid namn Mikael Hedlund gjorde med sin församling på Teneriffa där han lyckades få fram samma effekt var följande:

En präst som hade för vana att alltid välja bland det mer okända psalmerna till söndagens gudstjänster hade nyligen börjat i församlingen.

Mikael märkte då att sångensvaret jämfört med tidigare minskade från församlingen eftersom de flesta sen innan inte kände till psalmerna.

Mikael testade då att börja använda enkel metodik för att se om detta kunde stärka upp sången.

30 min innan gudstjänsten, när församlingen börjat anlända till kyrkan, satte han sig ner framme vid pianot och spelade och sjöng dagens psalmer. På så sätt fick församlingen göra sig bekanta med psalmerna en längre stund innan själva gudstjänsten.

15 minuter innan gick Mikael fram till en mikrofon och bjöd in den anlända församlingen att sjunga med i dagens psalmer innan själva gudstjänsten satte igång.

Genom detta tillvägagångssätt upplevde Mikael att han fick ett mycket starkare gensvar i sången än tidigare.

Han lyckades helt enkelt göra en snabb men mycket odramatisk instudering av psalmerna inför gudstjänsten.

Församlingen fick i lugn och ro bekanta sig med psalmerna redan innan gudstjänsten och sjöng därför med större säkerhet under själva gudstjänsten.

De i församlingen som dykt upp en stund innan och därför också fått chans att redan lära sig psalmerna skapade helt enkelt en stor kör som hjälpte Mikael att sprida sånglusten vidare till dem som bara dykt upp några minuter innan gudstjänstens start.

1.6 Vokal och körmetodik

I denna del följer några intressanta vokal och körmetodiska tillvägagångssätt som jag anar kunna stärka upp församlingens gensvar i sång.

I denna del kommer jag till stor del att diskutera metoder hämtade från två böcker:

Vokalmetodik av Marianne Khoso¹⁵ och *Barn i kör* av Gunnel Fagius och Eva-Katharina Larsson.¹⁶

Varför leder jag psalmsång? Vad är mitt mål?

Av en bra körledare förväntar vi oss musikalitet, dirigeringsförmåga, repertoarkänedom, musikaliskt omdöme och förmågan att inspirera. Vi förutsätter att körledaren är väl förberedd(...) Dessutom är det viktigt, att man är ärlig i sitt uppsåt att skapa musik tillsammans med barn på deras villkor och med deras bästa i åtanke och inte i första hand tänker på sin egen konstnärliga karriär¹⁷

Detta citat belyser något som många av oss kyrkomusiker kan må gott utav att fundera över ibland.

Nämligen: Hur mycket behöver jag spela när jag leder psalmsång? Hur mycket spelar jag för min egen skull och hur mycket för att det faktiskt tjänar syftet att få församlingen att sjunga?

Att hela tiden tjäna församlingens sång bör såklart ligga till grunden i vårt arbete med psalmsång. Vi sitter inte där för att skryta med hur skickliga orgel eller pianospelare vi är utan vi är där för att leda sången, på bästa möjliga sätt.

Jag väljer att belysa detta problem för att här kritisera hur vissa organister har en tendens att preludiera alldeles för länge innan församlingen börja sjunga. Vad är syftet med det kan man fråga sig?

Behöver preludiet verkligen vara så långt?

Vad behöver församlingen egentligen för att bygga upp sin lust till sång?

Är ett lång utbroderat förspel verkligen något som gynnar en församling om denna består utav relativt ovana kyrkbesökare?

Enkla metodiska idéer lämpliga under förrättningen?

Val av tonart

En dop- eller bröllopförsamling kan idag bestå utav en stor blandning av tränade och otränade tenorer, altar, basar, sopraner osv. Här ställer jag mig själv ofta frågan. Vilken tonart lämpar sig bäst för denna typ av församling?

Tar man sig en snabb titt i den psalmbok vi använder idag, alltså 1986års psalmbok, kan man snabbt se att de flesta psalmer ligger i ett register runt b-d2. Detta upplevs idag utav en

¹⁵ Marianne Khoso, *Vokalmetodik*, 2016

¹⁶ Gunnel Fagius och Eva-Katharina Larsson, *Barn i kör*, Verbum, 1990

¹⁷ Gunnel Fagius och Eva-Katharina Larsson, *Barn i kör*, sid 113

otränad församling att vara för ljus. Detta vet jag då jag fått höra av församlingar vid flertalet tillfället att psalmen var för svår att sjunga då den gick för ljus.

Men då kommer här följdfrågan?

Vilken tonart lämpar sig egentligen allra bäst om vi utgår från att alla i församlingen är ovana sångare? Vilket omfång bör vi ha på psalmerna idag? Hur mycket bör vi sänka dem i tonart för att hamna i ett bra omfång?

Call and response

”*Call and response* är outstanding när det kommer till barnkör”¹⁸

Jag som ledare av den lilla men trogna barnkören "Musikmix" kan inte än annat hålla med om detta påstående. När det kommer till att snabbt lära ut en låt på gehör finns det inte riktigt något som slår *call and response* metoden när det kommer till ett effektivt tillvägagångssätt.

I *Barn i kör* går det att läsa hur författarna beskriver hur metoden erbjuder enastående möjligheter att överföra en mängd information på kortast möjliga tid men också hur den ökar koncentrationen hos mottagaren.¹⁹

I ett dop eller bröllops sammanhang innebär då detta att metoden inte bara skulle erbjuda ett roligt nytt sätt att sjunga psalm tillsammans på utan även öka koncentrationen hos församlingen.

Rörelser till text

Att få ett sammanhang att referera till senare i inlärningsprocessen är bara bra. I många fall kan även idén att göra enkla rörelser till viss mening vara värdefull²⁰

Alla som någonsin har lett en barnkör kommer nog hålla med mig när jag skriver att rörelser kan vara det absolut bästa när det kommer till att få barnen att fokusera på att faktiskt sjunga. Är händerna upptagna med att forma rörelser utefter vad texten säger finns det inte mycket tankeverksamhet över till att syssla med annat.

---

¹⁸ Ulrika Melin Lasson, Stiftsmusiker och Församlingsutveckling i Göteborgs stift, vid ett seminarie om ”nåd i musiken” under MSS-dagar med Göteborgs stift 2017-11-25

¹⁹ Gunnel Fagius och Eva-Katharina Larsson, *Barn i kör*, sid 129

²⁰ Marianne Khoso, *vokalmetodik*, sid 30

Hur kan vi då implementera detta i dopsammanhang?

Kanske görs det lättast om vi kombinerar det med *Call and response* metoden? Härmar man redan med rösten är det inte lång väg att även göra det med händerna.

Ett annat fenomen som jag tror kan uppstå av dessa två metoder är detta:

Under ett dop har vi förhoppningsvis några småbarn med som vi kan rikta oss till.

Om vi får igång barnen med dessa metoder, då de främst riktar sig till dem, är det förmodligen inte lång väg till att få med barnens föräldrar. Om föräldrarna börjar sjunga och göra rörelser då kanske kompisar, morföräldrar och syskon också känner sig bekväma att även delta.

Om denna teori då funkar har vi då helt plötsligt fått den där spridande effekten från en "gratis-kör" som jag berörde i min analys av livekonserten under rubriken "Stor blandning av människor i publiken"

Ytterligare utveckling, A capella

Vidare utveckling av *Call and response* och rörelser tillsammans hade blivit att man naturligt lämnat instrumentet helt och bara lett melodin med den egna rösten.

Hur hade detta påverkat församlingen? Hade det uppfattats läskigt att sjunga utan det konstanta stödet från ett instrument eller hade det istället känts befriande att bara få koncentrera sig på kantorns sång och rörelser?

En fördel som hade uppstått till följd utav detta hade varit att församlingen fått vår 100 procentiga uppmärksamhet och då hade vi också kunnat ge de tydligaste insatserna.

Tydlighet, insatser

När man som körledare leder en kör är det en stor fördel om man med kroppen eller händerna visar vart sångarna ska börja sjunga. Alltså ger koristerna tydligt markerade insatser.

Man försöker ta ögonkontakt och upprättar en kontakt, och sedan gör man vanligtvis ett lyft med händer eller kropp för att slå in kören.

Varför gör vi inte detta med församlingen?

En körledare som är otydlig i sina insatser får som resultat av detta en osäker kör.

Om vi börjat vända oss direkt till församlingen, som vi gör till en kör, och visa med hela kroppen hade detta då ökat församlingens säkerhet och fått dem att känna sig bekvämare att ta ton?

En intressant sak vi som kyrkomusiker gör är att vi ibland försvinner upp till en orgelläktare där vi tappar den direkta kontakten till församlingen som vi får när vi leder framme vid koret.

Vad har detta för egentlig effekt på sången? Om vi hela tiden ska skapa de bästa förutsättningarna för församlingen att sjunga, räcker det då att visa insatts till församlingen uppifrån en orgelläktare där vi är dolda från församlingens blickar?

Vad hade det gjort med en kör om man körledaren gjorde samma sak? Speciellt om kören bestod utav ovana sångare som inte kände sig helt bekväma med det materialet som skulle sjungas.

Melodi är lättare än text

Det är alltid texten som är svårast att lära sig. (om man inte är ett litet barn). Hur många av oss kan inte tralla med i våra allsånger, men råkar alltid snubbla på texten. Melodin däremot sitter som berget.

Texten måste vi få på textark.²¹

Marianne tar i *Vokalmetodik* upp begreppet att vokalisera, ej att förväxlas med traditionell vokalisering²², för att förklara ett enkelt tillvägagångssätt att lära sig en ny låt. Begreppet syftar till att vid instudering renodla en melodi genom att lära ut den en enda stavelse. Alltså att inte direkt sjunga melodi och text tillsammans.

Under rubriken ”Uppvärmning, nynna med i introt” i analysen av livekonserten skrev jag kort om hur att nynna melodin en gång innan man börjar sjunga kunde fungera som en enkel och snabb uppvärmning.

Denna metod kanske också, av att döma av ovanstående citat, kunde användas för att på ett enkelt och smidigt sätt för att lära ut en lite mer okänd psalm i direkt anslutning till själva förrättningen. Alltså att man först tillsammans vokaliserar psalmens melodi innan man lägger till text.

Visst hade denna metod till en början känts lite underlig men om den fungerar kanske det är värt att bryta mönstren och göra den till en praxis?

För som Marianne skriver är det enklare, för vuxna, att lära sig melodin snarare än texten.

---

²¹ Marianne Khoso, *Vokalmetodik*, sid 26

²² Traditionell vokalisering innebär att man sjunger sångens text utan dess konsonanter och bara på vokaler.

För de i församlingen som kan låten sen innan får detta tillvägagångssätt fungera som en liten uppvärmning och för de som aldrig innan sjungit "Tryggare kan ingen vara" får detta sätt användas som en enkel instudering där man inte tar allt på en gång.

För vilken pedagog hade egentligen efter endast en genomlysning sen förväntat sig att eleven skulle spela 100 % rätt och helt avslappnat på första försöket?

För att utföra en sådan uppgift krävs det såklart en enorm skicklighet från elevens håll. Därför är det helt enkelt ingenting vi kan förvänta oss utav en församling bestående utav ovana sångare, som vi får räkna med att majoriteten av alla dop/bröllop församlingar dessvärre är idag.

Ett alternativt förspel

I ämnet om hur vi kan blanda in enkel metodik i förspelet till psalmerna för att främja sången vill jag här ta upp ett annat tips som Marianne har i sin bok i kapitlet om att lära ut en sång.

Den metod hon tar upp är att läraren i all enkelhet sjunger igenom hela låten för eleven som första presentationen så att eleven genom ett aktivt lyssnande får möta den nya sången som skall studeras in.

Översatt till psalmspel kan då vara att förspelet i all sin enkelhet är att kyrkomusikern sjunger första versen helt själv så att församlingen i lugn och ro får ta in harmonik, rytm, melodi och text.

På så sätt får församlingen bekanta sig med psalmen i sin helhet och inte bara hur dess melodi, rytm och harmonik låter på orgeln eller piano.

1.7 Psalmval till metoder som skall undersökas

Närmare angående psalmvalen.

För att testa metoderna har jag valt att utgå ifrån en känd eller flera okända psalmer. När jag valt flera okända är detta på grund utav att metodernas grundfråga grundar sig på att stärka upp sångensvaret och öka tryggheten där psalmen för församlingen tros vara okänd.

De metoder som använder sig av kända psalmer har jag valt att endast använda mig av en psalm per grundfråga. Detta har såklart den effekten att den psalmen blir repeterad och därför också säkrare för varje genomsjungning. Detta har jag dock ansett varit underställt det faktum att kända psalmer (alltså kända psalmer för en ovan kyrkibesökare) med liknande svårighetsgrad dessvärre blir svårt att hitta i psalmboken. Jag har därför sett att differensen

som uppstår om psalmerna är för olika i svårighetsgrad väger tyngre än den som uppstår vid repetition.

Det bör nämnas att alla valda psalmer inte är dop och brölloppsalmer och detta är för att jag hela tiden försökt att eftersträva så jämnsvåra psalmer som möjligt och då har det helt enkelt inte gått att endast välja bland dop eller bröllops psalmerna.

Alla de metoderna med okända psalmer förutom vokalisering och växelsång använder sig av endast av två verser. Detta är för att metoderna även skall gå att tillämpa på psalmer som endast har två verser eller där man valt att endast sjunga två av psalmens verser.

Förklaring till förkortningar av psalmböcker där psalmerna är hämtade ifrån:

Sv Ps = *Den svenska psalmboken*.²³ Ps i 00-talet = *Psalmer i 2000-talet*.²⁴ Barn Ps = *Nya Barnpsalmboken*.²⁵

1. Insattser? Hur tydlig bör psalmledaren vara?

1 välkänd psalm. 4 verser.

231, Oändlig nåd. Vers 1-4 (Sv Ps)

Tonart: Eb-dur (omfång bb-bb1)

2. Ljudvolym?

1 välkänd psalm. 4 verser.

Psalm: 197, Den blida vår är inne. Vers 1-4 (Sv Ps)

Tonart: Eb-dur (omfång bb-c2)

3. Vad behöver församlingen höra i preludieringen om psalmen är totalt okänd? Hur mycket kan vi brodera ut om att målet är att församlingen ska få en tydlig bild av psalmens melodi?

2 okända psalmer. 2 verser vardera

1. 787, Ge oss mod att våga leva. Vers 2-3 (Sv Ps)

Tonart: F-dur (omfång d1-c2)

2. 381, Gud har en famn. Vers 1-2 (Sv Ps)

Tonart: D-dur (omfång c#1-c2)

---

²³ *Den svenska Psalmboken med tillägg*, Verbum, 2002.

²⁴ *Palmer I 2000-talet*, Verbum, 2006

²⁵ *Nya Barnpsalmboken*, Libris, 2001

4. Ett långsamt tempo?

2 okända psalmer. 2 verser vardera

1. 92, Kärlek av höjden värdes beskära. Vers 1-2 (Sv Ps)

Tonart: Bb-dur (omfång bb-c2)

2. 540, När vi i högsta nöden står. Vers 1-2 (Sv Ps)

Tonart: F-dur (omfång c1-c2)

5. Bättre när sång leder sång?

1 välkänd psalm. 6 verser.

- 116, Nu tändas tusen juleljus. Vers 1-4 Repetition av vers 2 och 3. (Sv Ps)

Tonart: F-dur (Omfång c1-c2)

6. Växelmusicerande.

3 okända psalmer. 2 verser vardera

1. 164, På tröskeln till Marias hem. Vers 1-4 (Sv Ps)

Tonart: Bb-dur (omfång d1-c2)

2. 188, Så går en dag än från vår tid. Vers 1.4 (Sv Ps)

Tonart: Em (omfång d#1-b1)

Notis: Denna psalm har fått en aningen korrigerad melodi för att bättre stämma överens i svårighetsgrad i förhållande till andra psalmerna.

3. 290, Herre, din dag. Vers 1-3 (Sv Ps)

Tonart: C-dur (omfång c1-c2)

7. Kan mellanspel göra det enklare att sjunga med?

2 okända psalmer. 2 verser vardera

1. 785, Brinnande hjärtan. Vers 1-2 (Sv Ps)

Tonart: B-dur (omfång b-b1)

2. 894, Vigningspsalm: Vers 1-2 (Ps i 00-talet)

Tonart: Bdur. (omfång b-b1)

Notis: Denna psalm har fått en aningen korrigerad melodi för att bättre stämma överens i svårighetsgrad i förhållande till andra psalmen.

8. Call and response. En trestegsraket för ökat fokus och enkel instudering?

4 okända psalmer. 2 verser vardera

1. 308, När jag lever har jag dig Vers 1-2 (Sv Ps)

Tonart: F-dur (omfång c1-c2)

2. 385, I Jesu Kristi namn vi ber. Vers 1-2 (Sv Ps)

Tonart: F-dur (omfång c1-c2)

3. 25, Högt i stjärnhimlen. Vers 1-2 (Sv Ps)

Tonart: Cm (omfång c1-c2)

4.102, Nu blundar djur och blommor. Vers 1-2 (Barn Ps)

Tonart: Em (omfång e1-b1)

9. Sångkvalité och klangideal? Är det en fördel att sjunga ”bra”?

1 välkänd psalm. 4 verser.

248, tryggare kan ingen vara. Vers 1-4. Sista omgången repeteras 1a och 2a versen. (Sv Ps)

Tonart: Bb-dur (omfång a-bb2)

10. Vokalisering som metod för instudering i direkt anslutning till psalmen?

2 okända psalmer. 3-4 verser vardera.

1. 88, Räds ej bekänna kristi namn. Vers 1-3 (Sv Ps)

Tonart: Bb-dur (omfång d1-bb1)

2. 382, Vi tackar dig vår skapare. Vers 1-2 (Sv Ps)

Tonart: F-dur (omfång c1-c2)

Angående val av tonart och omfång:

Redan innan undersökningen har jag testat några register hos de personer som kommer på undersökningstillfället.

Jag har kollat deras register i uppvärmt läge genom att använda mig av en känd psalm, *Tryggare kan ingen vara*.

Denna psalm har jag sedan låtit personerna sjunga i alla tonarter från G-dur till E-dur.

Pauser har infogats i undersökningen så att personernas röster hållits uppvärmda.

De tonarter där personerna upplevde att minst ton i känts för ljus har strukits.

Av denna tidigare undersökning har det framkommit att alla kollade har ett gemensamt omfång på a-c2. Vilket är mycket intressant då de allra flesta psalmer i den svenska psalmboken går hela vägen upp till d2.

Detta resultat har jag använt mig av för att senare transponera alla valda psalmerna till lämpliga tonarter. Inga av de valda psalmerna överstiger därför inte c2 med undantag för de psalmer som hamnar på c2 under längre perioder (allt längre än en fjärdedel.) Detta har jag

gjort för att jag själv i ett ouppvärt läge där jag struntat i teknik upplevt detta vara obekvämt.

De personerna jag kollat register på är en man och en kvinna i 50års åldern, två kvinnor i 20-25 års ålder och en man och kvinna i 70 års ålder.

1.8 Sammanställning av metoder och hur de kommer att undersökas

1. Insatser? Hur tydlig bör psalmledaren vara?

Idé till metod hämtad ifrån Vokal och körmetodiskt perspektiv:

När man som körledare leder en kör är det en stor fördel om man med kroppen eller händerna visar vart sångarna ska börja sjunga. Alltså ger koristerna tydligt markerade insatser. Man försöker ta ögonkontakt, upprättar en kontakt, och sedan gör ett lyft med händer eller kropp för att slå in kören. (...)En intressant sak vi gör som kyrkomusiker är att vi ibland försvinner upp till en orgelläktare där vi tappar den direkta kontakten till församlingen som vi får när vi leder framme vid koret. Vad har detta för effekt på sången? Om vi hela tiden ska skapa de bästa förutsättningarna för församlingen att sjunga, räcker det då att visa insatts till församlingen uppifrån en orgelläktare där vi är dolda från församlingens blickar?

Metod att testa:

1. Placera dig inom synhåll för församlingen och visa likt en körledare med hela kroppen när församlingen ska börja sjunga. Ta ögonkontakt (så gott det går) och visa samtidigt med kroppen.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta kommer jag att använda mig utav en välkänd psalm. Varje genomsjungning använder sig av två verser så totalt kommer jag att använda mig utav 4 verser ifrån psalmen. Detta görs för att församlingen ska hinna bilda sig en bra uppfattning av metoden.

Genomsjungning 1. Psalm 231, Oändlig nåd

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik. Innan sångstart spelas ett preludie bestående av hela psalmens melodi för att påminna församlingen hur psalmen låter. Innan start placerar psalmledaren sig också utanför församlingens synfält likt om hon hade befunnit sig uppe på en orgelläktare.

(Audio 1)

Genomsjungning 2. Psalm 231, Oändlig nåd.

Psalmen spelas som i Genomsjungning 1. Dock med den skillnaden att psalmledaren nu gör en tydlig synlig invit då hon nu placerat sig i församlingens synfält.(Audio 2)

Fråga till församling:

- Blev det lättare att veta när du skulle börja sjunga när du hade synlig kontakt med psalmledaren?
- Hur mycket lättare? (Svara 0-5)
- Kändes det mer angeläget att faktiskt börja sjunga när psalmledaren gav en synlig invit till när du skulle börja sjunga?

2. Ljudvolym?

Idé till metod hämtad ifrån livekonsert-perspektiv:

Alla som någonsin varit på en livekonsert av denna skala kan intyga att ljudvolymen där är stark. Högtalarna skickar ut ljud på en nivå så att det skall nå alla i publikhavet och människorna i publiken låter också i regel ganska mycket(...)Det som händer här tror jag är att fokuset flyttas från en själv till det som låter starkast, artisten på scenen.

Metod att testa:

1. Micka upp den egna rösten så att sången blir mer framträdande gentemot kompinstrumentet.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta kommer jag att använda mig utav en välkänd psalm. Varje genomspelning använder sig av två verser så totalt kommer jag att använda mig utav 4 verser ifrån psalmen.

Genomsjungning 1. Psalm 197, Den blida vår är inne

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik.

Innan sångstart spelas ett preludie bestående av hela psalmens melodi för att påminna församlingen hur psalmen låter. (Audio 3)

Genomsjunga 2. Psalm 197, den blida vår är inne

Spelas som förra psalmen dock med den skillnaden att psalmledaren nu kommer att vara uppmickad. (Audio 4)

Fråga till församling:

- Gjorde uppmickningen av psalmledarens röst det enklare att sjunga med i psalmen?
- Hur mycket enklare? (Svara 0-5)

3. Vad behöver församlingen höra i preluderingen om psalmen är totalt okänd? Hur mycket kan vi brodera ut om målet är att församlingen ska få en så tydlig bild av psalmens melodi?

Idé till metod hämtad ifrån Vokal och körmetodiskt perspektiv:

Att hela tiden tjäna församlingens sång bör såklart ligga till grunden i vårt arbete med psalmsång. Vi sitter inte där för att skryta med hur skickliga orgel eller pianospelare vi är utan vi är där för att leda sången, på bästa möjliga sätt.

Jag väljer att belysa detta problem för att här kritisera hur vissa organister har en tendens att preludera alldeles för länge innan församlingen börja sjunga. Vad är syftet med det kan man fråga sig? Behöver preludiet verkligen vara så långt? Vad behöver församlingen egentligen för att bygga upp sin lust till sång?

Metod att testa: 1.

1. Testa att bara spela melodin rakt av som preludium och se om det blir lättare för församlingen att plocka upp sången mot om jag hade spelat et lite mer utbroderat preludie.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta kommer jag att använda mig av två något okändare psalmer. Från varje psalm spelas 2 av verserna.

Psalm 1. Psalm 787, Ge oss mod att våga leva.

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik Preludiet är något utbroderat men utgår ifrån hela psalmens melodi. (Audio 5)

Psalm 2. Psalm 381, Gud har en famn

Psalmen spelas som tidigare. Preludiet är psalmens hela melodi rakt utan utbroderingar av melodin. (Audio 6)

Fråga till församlingen:

- Hur kändes det att sjunga med i den andra psalmen i förhållande till den första? Vilket preludie gav dig bäst bild till hur psalmen lät?

-Kände du att utbroderingen av melodin i preludiet till första psalmen gjorde det svårare att få en bra uppfattning till hur psalmen lät?

-Hur mycket svårare blev det att sjunga med i den första psalmen? Alltså där melodin blev något utbroderad i preludiet. (Svara 0-5)

-Vilket av preludierna väckte störst lust att vidare sjunga med i psalmen?

4. Ett långsamt tempo?

Idé till metod hämtad ifrån historiskt perspektiv:

Det lågsamma tempot som praxis levde sig länge kvar och i en rekommendation från P A Heischmann i dennes skrift *Method of Choralsång* från 1850 går det att läsa att tonerna i lite gladare psalmer skulle hållas ut 3 sekunder (4 sekunder under allvarsammare psalmer) med undantag från sluttonen i varje fras som skulle hållas ut ännu längre.

Mot sekelskiftet hade tempot dock ökat något och gladare psalmer spelades nu istället i det raska tempot av 1 sekund per ton. I allvarsammare psalmer 2 sekunder per ton.

Metod att testa:

1. Dra ner tempot på en lite okändare psalm enligt de riktlinjer man hade i vid 1900talets början och se om det lättare att sjunga en okändare psalm i ett tempo som av oss idag upplevs väldigt långsamt.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta tar jag hjälp av två lite okändare psalmer. Från varje psalm sjungs 2 av verserna.

Psalm 1. Psalm 92, Kärlek av höjden värdes beskära

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik.

Innan spelas ett kort preludie bestående av korta utdrag av melodins start och slut. Efter detta får församlingen sjunga med som vanligt i ett tempo jag vanligtvis hade spelat psalmen i.

(Audio 7)

Psalm 2. Psalm 540, När vi i högsta nöden står

Spelas som förra psalmen dock med den skillnaden att jag nu tar ner tempot så att det blir märkbart för församlingen. Tempot jag valt är 60bpm på fjärdedel. Detta då jag anser att denna psalm har en något gladare karaktär. (Under 1900talets början var detta rekommendationen för en psalm med gladare karaktär)

(Audio 8)

Fråga till församling:

- Hur kändes det att sjunga med när i det långsammare tempot? Lättare eller svårare?
- Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara: 0-5)
- Kände du att du fick en bättre uppfattning av psalmens melodi tack vare det långsammare tempot?

5. Bättre när sång leder sång?

Idé till metoder hämtad ifrån historiskt (H) och livekonsert-perspektiv (LK):

H." I de större kyrkor där man haft råd att införskaffa ett instrument glömdes dock inte körens forna roll av att leda psalmsången bort. Ett av sätten att ackompanjera psalmen på var nämligen att kyrkomusikern inte alls spelade melodin utan endast spelade de bakomliggande ackorden. Sången leddes i dessa fall fortfarande utav kören."

H." Långt in på 1600-talet höll sig de gamla idealen kvar om hur orgeln skulle användas i gudstjänsten. Av en organist krävdes det alltså inte att kunna leda församlingen i sång. Detta jobb lades som sagt istället på klockaren eller kören som då vanligtvis introducerade psalmen genom att bara börja sjunga på den första versraden varpå den övriga församlingen också föll in i sång."

LK. "Majoriteten av tiden är Håkan den enda som med sin egen röst sjunger melodin. Det finns alltså ofta inget instrument som hjälper till att stödja melodin."

Metoder att testa:

1. Låt instrumentet endast kompa, alltså ej spela melodi. Den egna rösten får stå för melodin.
2. Testa att ta upp en psalm likt en klockare. Att bara börja sjunga och så hakar församlingen på.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta tar jag hjälp av en känd psalm. Varje genomspelning använder sig av två verser så totalt kommer jag att använda mig utav 6 verser ifrån psalmen. Detta görs för att församlingen ska hinna bilda sig en bra uppfattning av metoden.

Genomsjungning 1. Psalm 116, Nu tändas tusen juleljus

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik

Innan sångstart spelas ett preludie bestående av hela psalmens melodi för att påminna församlingen hur psalmen går. (Audio 9)

Genomsjungning 2. Psalm 116, Nu tändas tusen juleljus

Psalmen kompas bara, melodin spelas alltså inte. Den egna rösten får leda melodin. (Audio 10)

Genomsjungning 3. Psalm 116, Nu tändas tusen juleljus

A capella. Plocka upp psalmen likt en klockare. Börja bara sjunga och låt församlingen sedan falla in. (Audio 11)

Frågor till församling:

Genomsjungning 2:

- Kändes det som att det blev enklare att sjunga med när instrumentet ej spelade melodin?

Alltså när melodin bara förevisades med hjälp av psalmledarens röst.

-Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Genomsjungning 3:

- Kändes det som att det blev enklare att sjunga med när det inte fanns ett instrument som komrade i bakgrunden?

-Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

6. Växelmusicerande? (Historiskt och vokal och kör-metodiskt perspektiv)

Idé till metoder hämtad ifrån historiskt (H) och vokal och körmetodiskt perspektiv (VKM):

H. ” Orgeln användes istället till in- och utgångsmusik men också till växelmusicerande mellan orgeln och kören eller orgeln och församlingen.

Orgeln kunde helt enkelt spela första versen av en psalm och sen kunde församlingen, tillsammans med kören sjunga andra versen. Hade orgeln spelat en vers sågs den alltså som utförd.”

VKM. ”Den metoden hon tar upp är at läraren sjunger låten för eleven vid första presentationen så att eleven genom ett aktivt lyssnande får möta den nya sången som skall studeras in. Översatt till psalmspel kan då vara att förspelet i all sin enkelhet är att kyrkomusikern sjunger första versen helt själv så att församlingen i lugn och ro får ta in harmonik, melodi och text.”

Metoder att testa:

1. Växelsång mellan den som leder psalmen och församlingen. Alltså: ojämna verser sjungs

utav psalmledaren och jämna verser utav kyrkomusikern + församlingen. (Detta då jag inte anser det klokt att lämna en sång-svag församling helt själva. Lite stöd är bra om den får)

2. Psalmledaren sjunger första versen helt själv sedan sjungs församlingen tillsammans med psalmledaren igenom hela psalmen från vers 1.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta tar jag hjälp av tre lite okändare psalmer. Från två av psalmerna sjungs 4 av verserna och från en 3 av verserna. Detta görs för att jag vill att församlingen skall höra psalmernas melodier lika många gånger.

Psalm 1. Psalm 164, På tröskeln till marias hem

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik.

Innan spelas ett kort preludie bestående av korta utdrag av melodins start och slut.

Församlingen sjunger med under hela psalmen. (Audio 12)

Psalm 2. Psalm 188, Så går en dag ifrån vår tid

Ett kort preludie bestående av korta utdrag av melodins start och slut spelas. Därefter utförs växelsång. Psalmledaren sjunger ojämna verser och församlingen + psalmledare de jämna verserna. (Audio 13)

Psalm 3. Psalm 290, Herre din dag

Ett kort preludie bestående av korta utdrag av melodins start och slut spelas. Psalmledaren sjunger första versen helt själv och därefter sjunger församlingen med som vanligt med start på vers 1. Första versen sjungs alltså igenom 2 gånger. (Audio 14)

Frågor till församling:

Psalm 2:

-Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen?

Kände du att du under genomsjungningen kunde ta till dig psalme 2 lättare än psalm 1? Alltså att du under genomsjungningen fick en bättre bild av hur psalmen gick och därigenom kände dig tryggare på melodin.

-Gjorde denna metoden det lättare att sjunga med?

-Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Psalm 3:

-Hur kändes det att sjunga med i psalm 3 i förhållande till första psalmen?

Kände du att du under genomsjungningen kunde ta till dig psalme 3 lättare än psalm 1? Alltså att du under genomsjungningen fick en bättre bild av hur psalmen gick och därigenom kände dig tryggare på melodin.

-Gjorde denna metoden det lättare att sjunga med?

-Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

7. Kan mellanspel göra det enklare att sjunga med?

Idé till metod hämtad ifrån historiskt perspektiv:

För att anpassa sig efter församlingens nya behov av tid för genomläsning av psalmernas texter började organisterna under 1600talet slut införa mellanspel mellan versraderna. Det långsamma tempot räckte alltså inte riktigt till utan man ansåg att det krävdes ännu mer tid för att riktigt hinna ta in orden som skulle sjungas.

Metod att testa:

1. Ge andrum åt församlingen mellan fraserna i form av små mellanspel. Detta kombineras med en tydlig invit till varje fras ifrån psalmledaren. Mellanspelen kommer att vara mycket enkla och hela tiden sluta på den tonen som nästa fras börjar på.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta kommer jag att använda mig utav två relativt okända psalmer. Från varje psalm spelas 3 av verserna för att repetitionen av verserna även isig även är en instuderingsmetod.

Psalm 1. Psalm 785, Brinnande hjärtan

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik.

Innan spelas ett kort preludie bestående av korta utdrag av melodins start och slut.

Församlingen sjunger med som vanligt. (Audio 15)

Psalm 2. Psalm 894, Vigningspsalm

Spelas som förra psalmen dock med den skillnaden att jag nu gör ett enkelt mellanspel mellan varje fras. Mellanspelen består av två takter och avslutas på den ton som nästa fras börjar på. Församlingen sjunger med som vanligt dock med uppmaningen att hålla koll på psalmledarens markeringar för insatser. (Audio 16)

Fråga till församling:

- Upplevde du att mellanspelen mellan varje fras gjorde det enklare att sjunga med i psalm 2 eftersom du fick större andningspauser mellan varje fras?
- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)
- Upplevde du att tack vare mellanspelen slutligen fick en bättre uppfattning av melodin i psalm 2 tack vare att du fick tid att "smälta" den precis sjungna melodin i andningspauserna?

Fråga till församling på undersöknings dag:

1. Tyckte du att psalmens melodi kändes för ljus, för mörk eller bekväm att sjunga?

8. Call and response. En trestegsraket för ökat fokus och enkel instudering?

Idé till metoder hämtad ifrån vokal och körmetodiskt perspektiv:

I Barn i kör går det att läsa hur författarna beskriver att metoden (*Call and response*) erbjuder ett bra sätt att överföra en mängd information på lättast möjliga tid men även hur den ökar koncentrationen hos mottagaren.

I ett dop eller bröllops sammanhang innebär då detta att metoden inte bara skulle erbjuda ett roligt nytt sätt att sjunga psalm tillsammans på utan även öka koncentrationen hos församlingen.

(...)Alla som någonsin har lett en barnkör kommer nog hålla med mig när jag skriver att rörelser kan vara det absolut bästa när det kommer till att få barnen att fokusera när de sjunger. Är händerna upptagna med att forma rörelser utefter vad texten säger finns det inte mycket tankeverksamhet över till att syssla med annat.

(...)Vidare utveckling av *Call and response* och rörelser tillsammans hade blivit att man naturligt lämnat instrumentet helt och bara lett melodin med den egna rösten. Hur hade detta påverkat församlingen? Hade det Uppfattats läskigt att sjunga utan det konstanta stödet från ett instrument eller hade det kants befriande att bara få koncentrera sig på kantorns sång och rörelser.

Metoder att testa utifrån detta:

1. Testa *call and response* metoden med röst och instrument.
2. Ta hjälp av en annan musiker och lägg på rörelser till *call and response* metoden.
3. Plocka bort instrumentet helt och led A capella men fortfarande med rörelser och utifrån *call and response*.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta kommer jag att använda mig utav fyra relativt okända psalmer. Från varje psalm spelas 2 av verserna.

Psalm 1. Psalm 308, När jag lever har jag dig

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik.

Innan spelas ett kort preludie bestående av korta utdrag av melodins start och slut.

Församlingen sjunger med som vanligt. (Audio 17)

Psalm 2. Psalm 385, I Jesu Kristi namn vi ber

Ett kort preludie likt tidigare och sen *call and response* metod. Psalmedaren både spelar melodi och leder med egna rösten. Vid församlingens svar sjunger psalmedaren med.

(Audio 18)

Psalm 3. Psalm 25, Högt i stjärnhimlen

Ett kort preludie från musikerassistent som också kompar genom hela psalmen.

Psalmedaren leder med röst och rörelser. Församlingen svarar i röst och rörelser.

(Audio 19)

Psalm 4. Psalm 102, Nu blundar djur och blommor

Inget preludie. Psalmedaren leder med röst och rörelser. Församlingen svarar i rörelser.

Inget instrument finns med och kompar. (Audio 20)

Frågor till församling:

Psalm 2:

- Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Psalm 3:

- Hur kändes det att sjunga med i psalm 3 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Psalm 4:

- Hur kändes det att sjunga med i psalm 4 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Övriga frågor

- Kändes det som att det var lättare att fokusera på att faktiskt bara sjunga under psalm 2-4? Alltså att hämmande tankar likt: ”Nu blir det för ljusst”, ”nu sjunger jag falskt”, ”nu sjöng jag fel” osv. försvann?

- Tänk dig att det nu sitter ett antal barn i 3-10 års ålder längst fram i salen och hänger med i rörelserna i psalm 3 och 4. Minst ett av barnen står dig nära. Typ syskonbarn, barnbarn, eller eget barn. Hade deras närvaro gjort det enklare att hänga med i psalmens rörelser? Alltså att det känts mindre obekvämt.

9. Sångkvalité och klangideal? Är det en fördel att sjunga ”bra”?

Idé till metod hämtad ifrån livekonsert-perspektiv:

Huruvida Hällström kan sjunga bra eller inte tänker jag inte ge mig in på i detta arbete. Det jag vill plocka med härifrån är bara en frågeställning.

Vilken röst typ ska leda sången? Funkar alla klanger lika bra när det kommer till att leda församlingssång?

Metod att testa:

1. undersök tre olika rösttyper och se vilken som gynnar sångensvaret bäst.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta kommer jag att använda mig utav en välkänd psalm. Varje genomspelning använder sig av två verser så totalt kommer jag att använda mig utav 6 verser ifrån psalmen. Detta görs för att församlingen ska hinna bilda sig en bra uppfattning av metoden.

Genomsjungning 1. Psalm 248, Tryggare kan ingen vara

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik. Innan sångstart spelas ett preludie bestående av hela psalmens melodi för att påminna församlingen hur psalmen låter. Innan start placerar jag mig också utanför församlingens synfält likt om jag hade befunnit mig uppe på en orgelläktare.

Klangideal: En klang som använder sig av lite stämbandsmassa likt den författaren brukar använda sig av. (Audio 21)

Genomsjungning 2. Psalm 248, Tryggare kan ingen vara

Psalmen spelas som ovan.

Klangideal: En tjock stämbandsmassa. Dock kommer psalmens topp toner att slå över till en

tunnare klang eftersom de blir (för författaren) för ljusa att ta med tjock stämbandsmassa.
(Audio 22)

Genomsjuningning 3. Psalm 248, Tryggare kan ingen vara

Psalmen likt tidigare.

Klangideal: En otränad röst. I detta fall författarens mamma som inte tidigare haft någon sångundervisning.

(Audio 23)

Fråga till församling:

-Vilken av rösttyperna var lättast att sjunga med till? Rangordna och lämna en kommentar.
Om det var lika lätt/svårt att sjunga med till alla tre skriver du det.

10. Vokalisering som metod för instudering i direkt anslutning till psalmen?

Idé till metod hämtad ifrån vokal och körmetodiskt perspektiv:

Marianne tar i Vokalmetodik upp begreppet att vokalisera, ej att förväxlas med traditionell vokalisering, för att förklara ett enkelt tillvägagångssätt att lära sig en ny låt. Begreppet syftar till att vid instudering renodla en melodi genom att lära ut den först på en enda stavelse. Alltså att inte sjunga melodi och text tillsammans direkt.

Metod att testa:

1. Låt församlingen sjunga igenom hela melodin på en stavelse innan de börjar sjunga på text.

Tillvägagångssätt under undersökningstillfälle med testförsamling:

För att genomföra detta kommer jag att använda mig utav två relativt okända psalmer. Den ena psalmen spelas tre av verserna och från den andra två av verserna. Detta är för att jag vill att församlingen skall sjunga igenom psalmens melodi lika många gånger.

Psalm 1. Psalm 88, Räds ej bekänna Kristi namn

Psalmen spelas väldigt enkelt, alltså att melodin förevisas i röst och instrument, som också spelar övrig harmonik.

Innan spelas ett kort preludie bestående av korta utdrag av melodins start och slut.

Församlingen sjunger med från start på psalmens text. (Audio 24)

Psalm 2. Psalm 382, Vi tackar dig vår skapare

Ett kort preludie och sen får församlingen först vokalisera hela melodin på ”ja, ja, ja...”

Därefter sjunger församlingen på psalmens text med start från vers 1. (Audio 25)

Fråga till församlingen:

- Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen? Kände du att du tack vare att du fick sjunga igenom melodin utan text första gången kunde sjunga efterföljande melodi med större säkerhet än tidigare?

- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Kommentarer till metoder som saknar en del i den praktiska undersökningen.

Uppvärmning, nynna med i introt? (ifrån analysen utan Hällströms livekonsert)

I min analys utan Hällströms livekonsert börjar jag med att tala om ett enkel medel av uppvärmning i form av att nynna med i låtens intro. Denna metod liknar den som står under ”Vokalisering som metod för instudering i direkt anslutning till psalmen?” och står därför kvar i projektet trots att den inte mynnat ut i någon egen metod att undersöka.

Jag har ändå valt att behålla den i analysen då jag anser att den tar upp ett viktigt begrepp, nämligen uppvärmnings psalmer, (Läs under rubriken ”uppvärmning”) som kan finnas med som en påminnelse till vart i gudstjänsten vi placerar vilka typer av psalmer.

Det bör tilläggas att jag funderade på om denna metod skulle fått en egen metod att testa i den praktiska undersökningen men efter att jag insett att det hade blivit svårt att testa en uppvärmningsmetod när upplägget blir att församlingen jämför två olika metoder i direkt anslutning till varandra har jag valt att stryka detta. Församlingen hade helt enkelt blivit lite uppvärmda efter den första genomsjungningen och därför hade resultatet blivit felaktigt.

För att testa detta hade jag behövt lägga upp undersökningen på två dagar och ena dagen testa att bara sjunga psalmen som vanligt, alltså att inte nynna med i melodin, och sen andra dagen ställa den metoden mot den nya. Detta hade jag gärna såklart gjort men jag har dessvärre insett problematiken att få testförsamlingen att lägga undan två dagar i rad för en så liten metod.

Stor blandning av människor i publiken (ifrån analysen utan Hällströms livekonsert)

Även Mikael's metod som jag talar i analysen utav livekonserten kommer inte att testas då den helt enkelt redan är testad och bekräftad att den fungerar. Att jag ändå väljer att plocka med den metoden i projektet är för att den visar ett bra exempel på hur man kan skapa en

spridande sånggensvareffekt ifrån en ”gratis-kör” även när psalmerna 30 min innan gudstjänst är helt okända för församlingen.

Under ett dop eller bröllop tror jag att Mikael's metod kan vara ypperlig att använda sig utav. Halvtimmen innan dopet eller bröllopets start, då man ändå sitter tyst i väntan på att församlingen ska dyka upp, kan man absolut använda sig utav för att spela samlingsmusik i form av förrättningens valda psalmer.

Vad är egentligen en känd psalm?

Som första avdelning i undersökningen kommer jag plocka fram ett antal, vad kyrkomusiker tänker är, kända dop och bröllopspsalmer.²⁶ Dessa kommer jag spela och sjunga igenom för testförsamlingen och de ska då samtidigt svara på ett papper om de sen tidigare känner igen psalmen, alltså om de hört den tidigare och om de därför kan den såpass väl att dem hade kunnat börja sjunga med i den utan större problem.

Psalmer som enligt kyrkomusiker bör vara kända psalmer för en dop eller bröllops församling

Samtliga psalmer är hämtade ifrån *Den svenska psalmboken*.

(Notera att 297 ej är en dop eller bröllops psalm. Jag valde själv att ta med denna av ren nyfikenhet.)

1. 248, Tryggare kan ingen vara.
2. 297, Härlig är jorden.
3. 791, Du vet väl om att du är värdefull
4. 21, Måne och sol
5. 199, Den blomstertid nu kommer
6. 200, i denna ljuva sommartid
7. 201, En vänlig grönskas
8. 289, Guds kärlek är som stranden
9. 193, Gud som haver barnen kär
10. 84, Vi lyfter våra hjärtan

---

²⁶ Den 20 april 2018 frågade författaren några av Sveriges kyrkomusiker via gruppen "Kyrkomusiker" på Facebook vilka kända dop och bröllopspsalmer det finns. Det förtydligades att psalmerna skulle vara tillräckligt kända så att en församling idag hade känt igen och kunnat dem sen tidigare. Listan (förutom psalm 297) är en sammanställning av deras svar.

2. Genomförande

Den 29 april 2018 samlade jag testförsamlingen i Bergerstudion på Högskolan för scen och musik i Göteborg.

24 stycken dök upp för att delta i undersökningen. Bland dessa 24 fanns en stor spridning av kön och ålder. Åldrarna varierade från 22år till 85 och jag uppskattade att det var ungefär lika många deltagande män som kvinnor.

Bergerstudion är i sig en relativt liten sal men med god akustik. Salen hade innan församlingen dykt upp utsmyckats till att likna ett litet kapell. Stolar stod uppradade med en mittgång och alla var vända mot ett bord jag hade utsmyckat till ett altarbord med tillhörande ljus, kors och vaser med blommor. Bredvid altaret hade en flygel blivit placerad.

Under själva undersökningen testades alla 10 huvudfrågor och några extra frågor besvarade. Samtliga står nämnda under *1.7 Sammanställning av metoder och hur de kommer att undersökas* och går även att se i bilaga 2 frågeformulär *till testförsamling*.

Alla psalmer blev med församlingens tillåtande inspelade och finns att lyssna på. (Se bilagor)

För att församlingen skulle hålla en så jämn nivå av uppsjungning infördes två fikapauser där deltagarna blev ombedda att vara så tysta som möjligt för att ”värma ner” rösten.

Innan första frågan hade jag en kort uppsjungning bestående utav några tal övningar och att församlingen fick sjunga igenom *blinka lilla stjärna* i tonarterna D och E. Detta gjorde jag för att de första metoderna skulle lika den nivå av uppsjungning testförsamlingen hade under resten av undersökningen.

3. Resultatet

Nedan följer svaren som testförsamlingen gav på undersökningsdagen.

Vissa har även kommentarer utskrivna då församlingen bads att skriva, om de kunde sätta ord på det, varför de svarade som de gjorde.

1. Insatser? Hur tydlig bör psalmledaren vara?

(Audio 1 och 2)

Blev det lättare att veta när du skulle börja sjunga när du hade synlig kontakt med psalmledaren?

11 av 24, alltså ca **45 %**, upplevde att det blev enklare att sjunga med när de hade synlig kontakt med psalmledaren och att de fick en tydlig invit.

Av de som hade svarat nej upplevde någon att det inte gjorde någon skillnad då melodin var känd sen tidigare och ett par andra skrev att det inte upplevde någon skillnad då de hade missat den synliga kontakten helt eftersom de var fullt upptagna med att läsa texten.

Hur mycket lättare? (Svara 0-5)

Av de 11 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **3**. Alltså inte jätteenkelt men att det ändå upplevdes en märkbar skillnad av att ha synlig kontakt med psalmledaren.

Kändes det mer angeläget att faktiskt börja sjunga när psalmledaren gav en synlig invit till när du skulle börja sjunga?

11 av 24, alltså ca **45 %**, upplevde att det kändes mer angeläget att börja sjunga på grund utav inviten. Dock ska här nämnas att dessa 11 inte är exakt samma 11 personer som svarade jag på den första frågan.

Kommentar till resultat

I och med att de inte var samma 11 personer som svarat jag på första och tredje frågan visar resultatet att det är av stor vikt, för en stor del av församlingen, att ha synlig kontakt med psalmledaren. Alltså är det absolut inte optimalt att leda psalmer under ett dop eller bröllop undångömd uppepå en orgelläktare när vi kan ana att församlingen består utav ovana sångare.

2. Ljudvolym?

(Audio 3 och 4)

Gjorde uppmickningen av psalmledarens röst det enklare att sjunga med i psalmen?

19 av 24, alltså **79 %**, upplevde att det blev lättare att sjunga med när psalmledarens röst hördes tydligare till följd utav uppmickningen.

Av de som svarat nej upplevde en person att det blev svårare att sjunga med då gemensamhets känslan försvann.

Hur mycket enklare? (Svara 0-5)

Av de 19 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga 3,2.

Alltså inte jätteenkelt men att det ändå upplevdes en märkbar skillnad av att ha synlig kontakt med psalmledaren.

Kommentar till resultat

Trots att rummet sen tidigare hade mycket bra akustik och att psalmledarens röst sen innan kunde höras tydligt upplevde ändå 79 % att det blev enklare att sjunga med. Alltså skulle en mick alltid behövas, även i salar man tror att man hörs bra även utav mick.

3. Vad behöver församlingen höra i preluderingen om psalmen är totalt okänd? Hur mycket kan vi brodera ut om målet är att församlingen ska få en så tydlig bild av psalmens melodi?

(Audio 5 och 6)

Hur kändes det att sjunga med i den andra psalmen i förhållande till den första? Vilket preludie gav dig bäst bild till hur psalmen lät?

11 av 24, alltså ca **45 %**, upplevde att den andra psalmens preludie gav bäst bild, alltså där melodin inte blev utbroderad.

En person av de som svarade att första psalmens preludie, alltså det utbroderade, gav bäst bild skrev att det blev enklare att få en bild av psalmen då detta preludie gjorde att det blev intressantare att lyssna.

Bland alla de andra som uttryckte att andra psalmens preludie kändes bättre uttryckte de flesta att de upplevde en större trygghet just för att preludiet var exakt samma som psalmens melodi.

Många av de som inte svarade att den första psalmens preludie gav bäst bild skrev att detta

var för att de helt enkelt inte hörde någon skillnad.

Kände du att utbroderingen av melodin i preludiet till första psalmen gjorde det svårare att få en bra uppfattning till hur psalmen lät?

15 av 24, alltså ca **63 %**, skrev här att det blev svårare att sjunga med när preludiet var utbroderat. Att det här är 15st, och inte 11 som tidigare, tror jag har att göra med det faktum att vissa tyckte att det var lika svårt att sjunga med i båda psalmerna oavsett vilket preludie som spelades.

Hur mycket svårare blev det att sjunga med i den första psalmen? Alltså där melodin blev något utbroderad i preludiet. (Svara 0-5)

Av de 15 som upplevde att det blev svårare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **3,3**. Alltså märkbart svårare.

Vilket av preludierna väckte störst lust att vidare sjunga med i psalmen?

10 av 24, alltså ca **41 %**, upplevde att den andra psalmens preludie, det ej utbroderade, väckte störst lust.

Kommentar till resultat.

Här måste det faktum vägas in att den andra psalmens melodi kanske kändes mer tilltalande än den första psalmen och att den därför 15 stycket ändå skrev att utbroderingen av den första psalmen gjorde att det blev svårare att sjunga med.

Dock så tror jag inte att man ska skriva bort detta resultat helt. Många skrev uttryckligen också att det faktiskt blev lättare att sjunga då de kände en större säkerhet på den tidigare okända melodin tack vare andra psalmens preludie bara var psalmens melodi rakt av.

Lyssnar man på inspelningen kan man höra att jag valt att brodera ut första psalmens preludie extremt lite. Dess melodi är fortfarande väldigt hörbar.

Detta visar att resultatet talar för att någon from av utbrodering, även den allra minsta, kan vara oklokt när man spelar ett preludie till okänd psalm för en dop eller bröllopsförsamling. Åtminstone om församlingen anas bestå av en skara ovana kyrkibesökare.

4. Ett långsamt tempo?

(Audio 7 och 8)

Hur kändes det att sjunga med när i det långsammare tempot? Lättare eller svårare?

Alla 24 deltagare svarade att det blev svårare att sjunga under andra psalmen. Alltså där tempot var 1 sek per fjärdedel.

Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara: 0-5)

Eftersom ingen svarade ja på föregående fråga finns det därför inget resultat för denna fråga.

Kände du att du fick en bättre uppfattning av psalmens melodi tack vare det långsammare tempot?

Alla 24 deltagare svarade också här att de fick en sämre uppfattning tack vare det långsammare tempot i psalm 2.

En uttryckte specifikt att det blev svårare att hålla tempot i psalm 2 då hen upplevde att församlingen sjöng långsammare än vad psalmledaren visade, alltså att församlingen saktade in tempot mer och mer under genomsjungningen.

Samma person skrev också att man inte alls fick en bra uppfattning av melodin i psalm 2. En åsikt som hen delade med många andra.

Kommentar till resultat

Ett allt för långsamt tempo ger alltså inte bra resultat i frågan om det blir lättare att sjunga med. Detta är kanske därför en metod helt får stanna i historien där församlingen hela vägen till 1900talets start kände att psalmerna ändå var bekvämast att sjunga på detta vis.

5. Bättre när sång leder sång?

(Audio 9, 10 och 11)

Genomsjungning 2 (Psalmen kompedes bara, melodin spelades alltså inte)

Kändes det som att det blev enklare att sjunga med när instrumentet ej spelade melodin?

Alltså när melodin bara förevisades med hjälp av psalmledarens röst.

4 av 24, alltså ca **17 %**, skrev att det blev enklare att sjunga att sjunga med tack vare att melodin endast framfördes genom psalmledaren egen röst.

Av de 20 som skrev nej var det dock en stor majoritet som skrev att d inte blev enklare eftersom de helt enkelt inte hörde någon skillnad.

Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 4 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **3,5**. Alltså att det blev en märkbar skillnad.

Genomsjungning 3 (A capella)

Kändes det som att det blev enklare att sjunga med när det inte fanns ett instrument som komrade i bakgrunden?

3 av 24, alltså ca **13 %**, uttryckte att det blev lättare att sjunga med utan ett instrument som komrade samtidigt. Dock uttryckte en av dem att det kändes bättre men inte nödvändigtvis blev enklare.

Av alla dem som svarade att det blev svårare skrev en att man helt tappade ”feeling” när instrumentet försvann.

Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 4 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **2**. Alltså blev det lättare, men ytterst lite.

Kommentar till resultat

Av alla dem som svarade nej på frågorna rörande den första genomsjungningen skrev nästan alla också att detta var för att de helt enkelt inte hörde någon skillnad. Vilket då gör att vi ska ställa oss frågan om vi verkligen behöver spela med i melodin alls, eftersom det inte verkar fylla något syfte för församlingen. Att vi leder med den egna rösten räcker alltså gott och väl. En person skrev faktiskt uttryckligen också att det blev lättare eftersom den psalmledarens egen röst trädde fram mer.

Lägg här märke till att min röst inte var uppmickad under denna del i undersökningen.

En viktig sak att komma ihåg är ju dock att psalmen var en mycket känd sådan, detta resultat visar alltså inte vad som händer om psalmen är okänd.

Att så många svarade att det blev svårare att sjunga under den tredje genomsjungningen visar helt klart att en sådan form av genomsjungning bör undvikas. Detta då majoriteten kände att det blev obekvämare att sjunga när instrumentet försvann helt.

6. Växelmusicerande?

(Audio 12, 13 och 14)

Psalm 2: (Psalmledaren sjöng ojämna verser ensam och tillsammans med församlingen under de jämna verserna)

Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen?

Kände du att du under genomsjungningen kunde ta till dig psalm 2 lättare än psalm 1? Alltså att du under genomsjungningen fick en bättre bild av hur psalmen gick och därigenom kände

dig tryggare på melodin.

19 av 24, alltså ca **79 %**, upplevde att de under genomsjungningen av psalm 2 fick än bättre bild av psalm 2 än psalm 1.

Gjorde denna metod det lättare att sjunga med?

21 av 24, alltså **88 %**, upplevde dock att de blev lättare att sjunga med men då alltså inte nödvändigtvis fick en bättre bild av psalm 2's melodi.

En person uttryckte specifikt att det blev skönare att sjunga med i psalm då hen var osäker på melodin och då hjälpte det att höra den först tydligt istället för att förvirras av grannen.

Många skrev också att det kändes tryggare att sjunga till följd utav denna metod.

Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 21 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **3,4**.

Alltså att det blev märkbart enklare att sjunga med.

Psalm 3: (Psalmledaren sjöng första versen helt själv och därefter sjöng församlingen med som vanligt med start på vers 1)

Hur kändes det att sjunga med i psalm 3 i förhållande till första psalmen?

Kände du att du under genomsjungningen kunde ta till dig psalm 3 lättare än psalm 1? Alltså att du under genomsjungningen fick en bättre bild av hur psalmen gick och därigenom kände dig tryggare på melodin.

22 av 24, alltså ca **91 %**, upplevde att de under genomsjungningen av psalm 3 fick än bättre bild av psalm 3 än psalm 1.

Gjorde denna metod det lättare att sjunga med?

21 av 24, alltså **88 %**, upplevde dock att de blev lättare att sjunga med. Alltså blev det i detta fall för minst en person lättare att sjunga med men att denna inte upplevde att den fick en bra bättre bild av psalm 3's melodi.

Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 21 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **3,3**.

Alltså att det blev märkbart enklare att sjunga med men inte riktigt lika enkelt som det blev till följd utav den metod av växelsång som användes under psalm 2.

Kommentar till resultat

Resultatet utav båda sätten att utför växelsång på visar att de båda är mycket goda metoder om man vill att det ska kännas enkelt för församlingen att sjunga till en tidigare okänd psalm. Resultatet visar även att fast det blev något enklare att sjunga med i psalm 2 fick församlingen ändå en bättre bild av psalm 3. Detta tror jag har att göra med det faktum att de inte var passiva lika länge under andra psalmen.

Det är kanske därför en bra idé att psalmledaren sjunger första versen själv för att församlingen först ska få en säker bild utav psalmens melodi innan de börjar.

Men sedan kan det vara bra att församlingen sjunger med alla verser därefter för den själva ska känna att får en så bra helhet som möjligt.

Learning by doing som man brukar säga!

7. Kan mellanspel göra det enklare att sjunga med?

(Audio 15 och 16)

När vi kom till 7e frågan var en av personerna som deltog i undersökningen tvungen att gå och därför delas resultatet härifrån på 23 personer.

Upplevde du att mellanspelen mellan varje fras gjorde det enklare att sjunga med i psalm 2 eftersom du fick större andningspauser mellan varje fras?

4 av 23, alltså ca **17 %**, upplevde att de under psalm 2 blev enklare att sjunga med.

Av alla de nej svar som testförsamlingen lämnade skrev en uttryckligen att även fast det blev tydligare när man skulle sjunga kändes det svårare med pauserna eftersom man hela tiden var tvungen att titta efter tecknet till att börja sjunga som gavs från psalmledaren.

Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 4 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **2,5**. Alltså en liten märkbar skillnad.

Upplevde du att tack vare mellanspelen slutligen fick en bättre uppfattning av melodin i psalm 2 tack vare att du fick tid att ”smälta” den precis sjungna melodin i andningspauserna?

5 av 23, alltså ca **21 %**, upplevde att fick en bättre bild av psalmens melodi.

Av alla de nej svar som testförsamlingen lämnade skrev många att mellanspelen förvirrade och gjorde att man ibland kände sig helt ”lost”.

Kommentar till resultat

Även fast resultatet på dessa frågor genererat i ganska negativa svar tror jag inte att man helt ska räkna bort denna metod.

Jag använde mig här utav en väldigt enkel teknik för mellanspelen. Alltså att jag under två takter spelade lite toner för att slutligen hamnade på nästa fras första ton.

Dessa mellanspel går ju självklart att spela på alla möjliga sorters vis.

Ett sätt att variera mellanspelen på som kan göra det enklare för församlingen är att använda dessa som en form av *call and response*.

Alltså att mellanspelen helt enkelt består av nästkommade fras melodi.

8. Call and response. En trestegsraket för ökat fokus och enkel instudering?

(Audio 17, 18, 19 och 20)

Psalm 2: (Psalmledaren sjöng en fras och församlingen svarade)

Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

22 av 23, alltså ca **95 %**, upplevde att de under genomsjungningen av psalm 2 fick en bättre uppfattning av melodin än den i psalm 1.

Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 22 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **4,5**. Alltså att det upplevdes som att det blev väldigt mycket enklare att sjunga med.

Psalm 3: (Psalmledaren sjöng en fras med tillhörande rörelser och församlingen svarade, detta blev ackompanjerat av en assistent)

Hur kändes det att sjunga med i psalm 3 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

23 av 23, alltså hela **100 %**, upplevde att de under genomsjungningen av psalm 3 fick en bättre uppfattning utav melodin än den i psalm 1.

Här skrev också vissa uttryckligen att det inte bara blev enklare att sjunga men också mycket roligare till följd utav de tillhörande rörelserna.

En skrev också att det blev lättare trots att man inte hade någon text framför sig och en annan skrev att *call and response* metoden i andra psalmen upplevdes tråkig och tjatig men att när rörelserna kom till i psalm 3 blev den istället rolig.

Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 23 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **4,3**. Alltså upplevdes det som att det blev väldigt enkelt att sjunga med men ändå inte riktigt lika enkelt som i psalm 2.

Psalm 4: (Psalmledaren sjöng en fras med tillhörande rörelser och församlingen svarade, detta skedde helt a capella)

Hur kändes det att sjunga med i psalm 4 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

21 av 23, alltså ca **91 %**, upplevde att de under genomsjungningen av psalm 3 fick en bättre uppfattning om melodin än den i psalm 1.

En skrev dock här att metoden hade gjort att hen fick en bättre uppfattning av texten men inte av melodin.

Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 21 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **4,7**. Alltså det upplevdes väldigt enkelt att sjunga med. Till och med enklare än de andra två metoderna. Detta trots att den utfördes a capella.

Övriga frågor

Kändes det som att det var lättare att fokusera på att faktiskt bara sjunga under psalm 2-4? Alltså att hämmande tankar likt: ”Nu blir det för ljusst”, ”nu sjunger jag falskt”, ”nu sjöng jag fel” osv. försvann?

17 av 23, alltså ca **74 %**, svarade ja på att det blev lättare att slappna av i sången till följd utav dessa metoder.

Tänk dig att det nu sitter ett antal barn i 3-10 års ålder längst fram i salen och hänger med i rörelserna i psalm 3 och 4. Minst ett av barnen står dig nära. Typ syskonbarn, barnbarn, eller eget barn. Hade deras närvaro gjort det enklare att hänga med i psalmens rörelser? Alltså att det känts mindre obekvämt.

17 av 23, alltså ca **74 %**, svarade ja på att det hade känts bekvämare att göra rörelserna till psalmen. Av de som svarade nej skrev dock några att det inte hade gjort någon skillnad eftersom det redan var bekvämt att sjunga till följd utav metoden.

Kommentar till resultat

Resultatet av dessa tre sätt att utföra *call and response* på visar att de alla tre är mycket goda metoder om man vill att det ska kännas enkelt för församlingen att sjunga med i en tidigare okänd psalm.

Dock blir det här svårt att säga vilken variant som faktiskt blev bäst eftersom de varierar lite resultatet i de två frågor som varje variant av *call and response* har.

Den metod som användes i psalm 3 blev ju dock storfavorit men denna är också lite speciell eftersom den kräver assistent. Kanske är den optimal eftersom den ändå ger en den bästa helhetsbilden av psalmen. Alltså med text, melodi, rörelser och bokomliggande harmonisering.

Vikten av bakgrundskompet måste dock vara marginellt i detta fall eftersom den fjärde psalmen, där allt utfördes a capella, också gav väldigt positiva resultat.

När det kommer till de övriga frågorna visar den första frågan att metoderna också funkar för att öka sångfokuset. Alltså är *call and response* metoden även lämplig för vuxna och ökar fokus väldigt bra hos dem.

Den andra frågan visar även den att hämmande tankar hade försvunnit ännu mer om det hade varit barn närvarande. Alltså att även den som känner att det kan bli pinsamt med rörelser ändå kan gå med på detta om ett nära anhörigt barn hade deltagit. Alltså hade då gratiskören nämnd i analysen av livekonserten gått att skapa i kyrkan under ett dop eller bröllop.

9. Sångkvalité och klangideal? Är det en fördel att sjunga ”bra”?

(Audio 21, 22 och 23)

Vilken av rösttyperna var lättast att sjunga med till? Rangordna och lämna en kommentar.

Om det var lika lätt/svårt att sjunga med till alla tre skriver du det.

För att räkna ut resultatet till denna fråga kollade jag upp hur många första, andra och tredjeplatser varje klang hade fått. Sen använde jag mig ett poängsystem som gav en första plats 3 poäng, en andra 2 poäng och en tredje 1 poäng.

Resultatet blev då följande:

1. Klangideal: Tjocka stämband, andra genomsjungningen. 38 poäng.
2. Klangideal: Otränad röst, tredje genomsjungningen. 37 poäng.
3. Klangideal: Tunna stämband, första genomsjungningen. 33 poäng.

Kommentar till resultat

Det blev alltså väldigt jämt i frågan kring om den otränade rösten eller den klang där tjocka

stämband använts blivit lättare att sjunga till. En intressant kommentar som en person skrev var att det var bekvämast att sjunga med till den otränade rösten men lättare att sjunga med där de tjocka stämbanden använts eftersom den rösten varit mer tonsäker.

En annan person skrev här att hen vågade mer när den otränade ledde sången.

En tredje person kommenterade specifikt att det blev svårare att sjunga med i den "ljusa varianten", alltså den där de tunna stämbanden användes.

Alltså är det absolut ingen fördel att kunna sjunga "bra" när man leder psalmsång och att sjunga med tunn stämbandsmassa skapar mer osäkerhet och leder alltså till att församlingen tycker att psalmen är "för ljus", trots att tonarten egentligen för församlingen bör vara bekväm. (Just denna psalm hade faktiskt ett av de lägsta omfångerna då den spelades i Bb-dur vilket gjorde att den toppade på tonen bb1)

10. Vokalisering som metod för instudering i direkt anslutning till psalmen?

(Audio 24 och 25)

Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen? Kände du att du tack vare att du fick sjunga igenom melodin utan text första gången kunde sjunga efterföljande melodi med större säkerhet än tidigare?

10 av 23, alltså ca **43 %**, svarade ja på att det blev lättare att sjunga med när det fick vokalisera andra psalmens melodi innan de började sjunga på dess text.

En person skrev här att det var svårt att hänga med på bara en stavelse men att detta ändå gjorde det lättare att sjunga psalmen senare på text eftersom man då förstod melodin lite bättre.

En annan skrev uttryckligen att det blev svårare att höra melodin när texten försvann. Detta trots att melodin hela tiden spelades på pianot samt vokaliserades av psalmledaren.

Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Av de 20 som upplevde att det blev enklare blev medelvärdet av deras svar på denna fråga **3,5**. Alltså upplevelsen att det blev märkbart enklare.

Kommentar till resultat

Till detta resultat måste det faktum räknas med att församlingen var trötta och därför knappt orkade sjunga med under fas.

Resultatet ska dock inte skrivas bort helt då det visar att metoden gjorde det enklare att sjunga för hela 10 trötta medlemmar i testförsamlingen.

En intressant kommentar som dök upp till följd utav denna metod att det blev svårt att höra melodin. Detta kan då kopplas ihop med det resultat som kom utav nr 5, bättre när sång leder sång, där detta visade att många inte upplevde någon skillnad när psalmen var känd.

De psalmer som användes för att testa denna metod var alla okända och denna kommentar kan då antyda att det även här faktiskt inte spelar någon roll att spela melodin i instrumentet eftersom församlingen kan ha svårt att koppla att den faktiska melodin de hör.

Vad är egentligen en känd psalm?

För att söka förståelse på när jag som kyrkomusiker faktiskt behöver använda mig av mer instuderingsmoment i mitt sätt att leda psalmer ville jag också ta reda på vilka psalmer som faktiskt är kända och vilka som faktiskt är okända.

Detta för att inte använda mig av onödiga omvägar med hjälp av metoder som grunnar sig på en enkel instudering om psalmen som ska sjungas redan är väl känd bland församlingen.

Detta gjorde jag genom att spela och sjunga igenom första versen av varje nedstående psalm och sen fick församlingen svara på om de kände igen så bra att de hade kunnat börja sjunga med utan större problem. Det vill säga om de hade haft tillgång till text.

Resultatet blev följande:

1. 248, Tryggare kan ingen vara. 23 av 24, alltså **96 %**, svarade ja.
2. 297, Härlig är jorden. 22 av 24, alltså **92 %**, svarade ja.
3. 791, Du vet väl om att du är värdefull. 19 av 24, alltså **79 %**, svarade ja
4. 21, Måne och sol. 13 av 24, alltså **54 %**, svarade ja.
5. 199, Den blomstertid nu kommer. 23 av 24, alltså **96 %**, svarade ja.
6. 200, i denna ljuva sommartid. 19 av 24, alltså **79 %**, svarade ja.
7. 201, En vänlig grönskas. 18 av 24, alltså **75 %**, svarade ja.
8. 289, Guds kärlek är som stranden. 7 av 24, alltså **29 %**, svarade ja.
9. 193, Gud som haver barnen kär. 6 av 24, alltså **25 %**, svarade ja.
10. 84, Vi lyfter våra hjärtan. 3 av 24, alltså **13 %**, svarade ja.

Kommentar till resultat

Resultatet visar då att denna församling, som såklart inte kan spegla alla församlingar, i helhet inte kan säga att den känner till även de kändaste av alla dop och bröllopspsalmer.

Även fast den inte kan representera alla församlingar så måste det kommas ihåg att just denna testförsamling faktiskt kommer och har varit sen tidigare en riktig dop och bröllops församling som någon kyrkomusiker kommer eller har stött på.

Alltså kan jag som kyrkomusiker inte utgår ifrån att alla dessa psalmer, nämnda ovan, är tillräckligt kända för att församlingen ska känna sig tillräckligt trygga med melodin för att kunna sjunga med utan större problem.

Sjunger du om grannen sjunger?

Församlingen fick också frågan om de hade känt sig bekväma att sjunga om kyrkbänksgrannen inte sjöng.

Följande var gavs:

14 av 24, alltså **58 %**, angav här att de hade känt sig obekväma att sjunga om grannen inte gjorde det.

Kommentar till resultat

Alltså hade hela 58 % känt sig obekväma och med största sannorlighet inte börjat sjunga även fast psalmen som skulle sjungas för dem hade varit känd sen tidigare.

Här hade det då uppstått en negativ spridning av sånggensvar där folk hade spridit tystnaden vidare till följd utav att kanske bara en i församlingen inte kände igen den valda psalmen.

Metoder som gjorde det tillräckligt enkelt för församlingen att faktiskt sjunga med på ett riktigt dop eller bröllop

Metoder som blev nämnda minst 10 gånger var:

Första och andra varienten av *call and response*.

Metod som blev nämnd 7 gånger:

Tredje varianten av *call and response*. Alltså acappela varianten.

Metoder som blev nämna 4 gånger var:

Uppmickningen av psalmledaren samt första varianten av växelsången.

Metoder som blev nämnda 3 gånger var:

En tydlig insatts, att sjunga till en otränad röst och andra varianten av växelsång.

Metoder som blev nämnda 2 gånger var:

Vokalisering av melodi innan man skulle börja sjunga på text och när preludiet bara bestod utav melodin och ingen utbrodering.

Metoder som blev nämnda 1 gång var:

Att sjunga till den röst som använde sig utav en tjockare stämbandsmassa, alltså den som

upplevdes mörkare och metoden där psalmledaren inte spelade med i melodin utan bara ledde denna med den egna rösten.

Kommentar till resultat

Att resultatet genererat att så pass få metoder hamnat under denna kategori är för att många faktiskt också glömde att skriva ut metoderna under denna fråga.

Val av tonart?

Som sista fråga i undersökningen frågade jag hela församlingen om alla psalmer hade känts bekväma att sjunga rent tonartsmässigt. Alltså om melodierna hade känts för ljusa.

Hälften svarade då att man upplevt att vissa psalmer hade känt för ljusa att sjunga varpå en då kommenterade högt att detta specifikt gällde de psalmer man inte känt igen sen tidigare.

Detta då sångsäkerheten minskade under de okända psalmerna.

Många av de som svarat att vissa av psalmerna känts för ljusa höll högt och tydligt med i detta.

Fördelar som testförsamling hade.

Till resultatet måste det här fastställas ett par fördelar som testförsamlingen hade.

1. Församlingen var där för att sjunga, därför inställda sen innan på att dom skulle sjunga.
2. Församlingen var tack vare mycket sång hela tiden lite uppvärmda. Detta trots pauser där de omband vara så tysta som möjligt.
3. Församlingen befann sig inte i ett faktiskt kyrkorum, trots att rummet var möblerat att likna ett litet kapell. Detta gjorde såklart att den nervositet vissa kan uppleva av att gå in i ett kyrkorum aldrig infann sig eftersom.

Att räkna bort resultatet helt på grund av dessa fördelar anser jag dock vara dumt eftersom det ändå rörde sig om svår församling att leda i psalmsång. Alltså att den bestod utav kyrk- och sångovana människor.

4. Slutdiskussion

Förväntningar och förvånande resultat

Innan arbetets start förväntade jag mig kanske att jag skulle lyckas plocka fram en eller kanske två fungerande metoder. Vilket i sig hade varit en vinst med tanke på det sånggensvar jag upplevt av mitt tidigare sätt att leda psalmsång på.

Allt nytt till detta hade såklart varit en vinst!

Att undersökningen istället skulle leda fram till det positiva gensvar jag ändå fick av min annars mycket sångkritiska släkt var därför mycket förvånande.

Vissa av metodernas resultat genererade dock i särskilt intressant fakta:

Att församlingen exempelvis kräver ännu lägre tonarter än de som genererar en topp ton på c2 förvånade mig särskilt.

Tidigare trodde jag att anledningen till att församlingen inte ville sjunga ljusare hade att göra med att man då måste ta i och att detta genererar i en stakare ton, helt enkelt att man hörs.

(Vilket kan upplevas pinsamt hos en person som inte tycker att hen kan sjunga.)

Att jag här fick kommentaren att det upplevdes svårare att ta sig upp till c2 på grund utav att psalmens melodi var okänd och att detta då skapade en osäkrare ton och sämre förankring i kroppen känns nu i efterhand så självklart.

När jag tänker efter upplever jag ju det också mycket svårare att sjunga ljust, trots att jag är en tränad sångare, när jag är osäker på melodin. Att jag inte tidigare sett den kopplingen känns så märkligt nu i efterhand.

Ett annat resultat som jag kanske väntade men ändå fann förvånande var det som kom utav den del i undersökningen som berörde vilken rösttyp som är bäst lämpad att leda psalmsång. Resultatet att en otränad röst idag känns bättre att sjunga till än en tränad tonsäker röst (som använder sig av lite stämbandsmassa) känns som att det går emot det vi får lära oss på kyrkomusikerlinjen.

Det är alltså ingen fördel att sjunga bra. En otränad lite svajig röst känns alltså bekvämare att sjunga till trots att den tränade är mer tonsäker. Kanske bör vi medvetet sjunga lite mindre ”fint” när vi leder psalmsång, i alla fall när vi leder en sångsvag församling som en dop- och bröllopförsamling ändå ofta är.

Återigen behöver vi här ställa oss frågan: Sitter jag här för att skryta med vilken tränad och

duktig musiker jag är eller leder jag psalmsång för att jag vill att församlingen ska känna att det blir enkelt och tillgängligt att sjunga med?

Att det inte heller finns någon större vikt i att spela med i melodin är något som också förvånade och resultatet får mig självklart att fundera över frågan:

Varför är det egentligen en praxis att alltid spela med i melodin?

Det räcker ju uppenbarligen gott och väl att bara leda med den egna rösten eftersom församlingen ändå inte märker någon skillnad.

Varför slösa bort en av sina fingrar på att göra någonting som ändå fyller någon nytta när man istället kan använda den för att spela ett roligare och mer inspirerande komp?

Vid närmare fundering är det faktiskt ganska underligt att vi gör detta i anslutning till församlingssång när man sällan gör det när man kompar en solist.

För det är någonting jag fått lära mig angående att kompa en ensam solist så är det faktiskt att inte spela med i melodin då detta kan skapa stela ramar för solisten att uttrycka sig inom.

Säkerligen bör ett roligare och mer utfyllt komp skapa större utrymme för uttryck och därigenom stimulera till större sånglust även hos en församling.

(Under undersökningen bör nämnas att jag inte gjorde detta då jag hela tiden ville hålla det så enkelt som möjligt.)

En fjärde sak som förvånade mig speciellt är den kommentar jag fick till följd utav växelsången.

Alltså den om att det var skönt att höra hela melodin med tillhörande text tydligt en gång innan grannen började förvirra med sitt eget försök till att sjunga psalmen.

Givetvis sprider sig sång osäkerheten ännu mer om psalmen blivit presenterad på ett otydligt sätt. Resultatet visar därför den stora vikten utav en tydlig presentation utav psalmen innan sångstart.

Utan detta riskerar uppenbarligen sången att dö ut under tiden eftersom församlingen då förvirrar varandra genom sina dåliga tidigare uppfattningar av psalmens melodi.

Ett resultat som gjorde mig väldigt glad är att *call and response* metoden fungerade så pass väl att den för många hade gjort att man kunnat sjunga med utan problem under ett riktigt dop eller bröllop.

Detta visar extra tydligt att det faktiskt går att hitta metoder som funkar i ett dop och bröllopssammanhang i kyrkan och som faktiskt hade stärkt sångensvaret.

Call and response är alltså absolut ingenting vi ska isolera inom ramarna för körmetodik.

Förutom att få folk att sjunga gör den ju det också, som av testförsmalingen uttryckt, att det faktiskt blir roligt att få sjunga med!

Att kombinera metoder

Även fast *call and response* metoden blev en tydlig ”hit” bland församlingen blev endast några metoder blev nämnda under den del där testförsamlingen fick skriva ner metoder som faktiskt hade fått dem att sjunga med under ett riktigt dop eller bröllop.

Detta är för att metoderna såklart inte är riktigt ämnade att använda helt isolerade ifrån varandra.

Att börja kombinera metoderna är självfallet nästa steg för att öka sångensvaret!

Att ge tydliga insattser ska såklart inte isoleras från ett tydligt och välgenomtänkt preludie kanske bestående av att psalmledaren faktiskt bara sjunger igenom första versen själv.

En annan kombination som jag redan nämn är att slå ihop mellanspel och *call and response* metoderna. Detta tror jag hade varit ypperlig om man inte haft något annat val än att sitta uppe på en orgelläktare och leda psalmen i en kyrka med där man inte har tillgång till att micka-upp den egna rösten på ett bra sätt.

Sen ska man heller inte glömma ”Mikaels” metod nämn under ”en stor blandning av människor i publiken” i analysen av livekonserten.

En halvtima innan gör man som kyrkomusiker vanligtvis ingenting förutom att vänta på att församlingen ska dyka upp. Visst kan man här ta tillfället i akt till att värma upp den egna rösten och öva lite på psalmerna genom att bjuda på lite bakgrundsmusik bestående utav en subtil innötning av dagens psalmer.

Detta för att senare öppna upp för enkel psalmsång genom att tillämpa de fungerande metoderna nämnda i detta arbete.

För att få ett bra resultat i sångensvaret är idealet är alltså givetvis att lyckas kombinera så många utav metoder som möjligt!

Att jobba över gränser

Detta arbete har hela tiden syftat till att jobba fram metoder som jag som ensam kyrkomusiker kan använda mig av för att stärka upp sångensvaret, men givetvis finns det metoder som man kan använda sig av där man involverar sina andra kollegor.

Att be prästen att kanske väva in psalmernas betydelse i sitt arbete eller att be hen säga till

församlingen att delta i sången innan dopet eller bröllopets start står därför inte med i detta arbete även fast detta givetvis hade stärkt sångensvaret ytterligare.

Behövs metoderna?

Resultat visar som nämnt vikten av att få med sig så många som möjligt direkt efter psalmens prelude då man annars riskerar att tappa den hälft som först börjat sjunga då de inser att kyrkbänksgrannen tillföljd utav att de inte kan psalmen inte har gjort det.

Ska jag som kyrkomusiker försöka stärka upp sångensvaret hos en dop- eller bröllopförsamling måste jag därför börja använda mig av olika metoder för att göra det mer angeläget och enklare för församlingen att sjunga med.

Att bara spela som jag gjort tidigare (ett kort aningen utbroderat prelude följt utav en psalm ledd med melodin från instrument och den egna rösten) visar ovanstående resultat väldigt tydligt att det inte är tillräckligt om jag vill att församlingen ska känna att det ska vara enkelt och tillgängligt att sjunga med. I synnerlighet om psalmen tidigare är okänd, vilket resultatet också visar att de flesta dop och bröllopspsalmer faktiskt för många är idag.

Visst kan jag istället för att anpassa mitt sätt att leda psalmer på välja att bara rekommendera de psalmer som minst 75 % av församlingen bör känna igen, men vilken sångskatt som då hade blivit undangömd.

Visst ska de lite mer okända psalmerna få ta plats i förrättningarna också, vi ska definitivt inte sluta sjunga dem. Annars hade vackra psalmer som *Guds kärlek är som stranden* behövts strykas från de flesta bröllop.

Det jag som kyrkomusiker istället behöver göra är såklart att anpassa mitt sätt att leda psalmen på utefter det faktum att den är tidigare, för en stor del av församlingen, är okänd. Genom att endast dra nytta av mina kunskaper som körledare och använda dem i mitt psalmspel har jag redan där vunnit över en stor del av församlingen.

Ingen metod gav ju faktiskt så bra resultat som ”*call and response*” metoden ändå gjorde.

Testförsamlingens trovärdighet

Kan testförsamlingen använd till undersökningen representera alla?

Nej, det kan den såklart inte!

Den kan bara ge en inblick i hur just den församlingen hade reagerat på metoderna som är framarbetade i detta arbete.

Alla församlingar hade såklart inte reagerat på samma sätt eftersom alla olika församlingar har olika tidigare erfarenheter av kyrkan, om dess tro och dess sånger.

Givetvis finns det också församlingar som består av 30 kyrkovana säkra sångare, även fast dessa tillhör några av de ovålgare församlingar man möter som kyrkomusiker under dop och bröllop.

Jag tror dock att testförsamlingen, även fast den inte kan representera alla, ändå kan ge en bra inblick av hur en stor del av dop och bröllops församlingar fungerar idag.

Min släkt och mina vänner har alla, likt många, gått på åtskilliga dop, bröllop och begravningar under sina liv och är därför inte helt obekanta för kyrkan.

De delar bara inte religionen, sjunger väldigt sällan och är inte vana musiker.

Vidare arbete i kyrkan

Många av metoderna kan såklart vid första anblick kännas väldigt främmande att plocka med in i kyrkorumet. Vissa av metoderna, så som exempelvis *call and response*, kanske känns lite för barnsliga och lekfulla för att använda under ett riktigt dop eller bröllop.

Till detta skulle jag vilja tillägga att jag tror att det är precis det vi behöver för att få folk att delta mer i sången.

Under detta arbete har jag nämligen åtskilliga gånger mött människor som förklarat sin frånvaro i församlingssången med att miljön helt enkelt känns för stel, nästan som att vara i ett bibliotek, för att börja sjunga och att låta högt inne i kyrksalen känns därför konstigt för många.

Helt enkelt visar förklaringar från människor likt denna att jag som kyrkomusiker bland annat måste börja använda mig av metoder som avdramatiserar och bjuder in lite lek för att bryta mot den stela situationen många upplever idag.

Avslutningsvis

Avslutningsvis skulle jag vilja nämna att jag är väl medveten om att detta arbete inte tar upp alla de aspekter och metoder som man kanske kan utvinna ifrån de perspektiv jag valt att utgå ifrån. Säkerligen finns där otaliga metoder som jag missat i mitt arbete.

Jag väljer istället att se på detta arbete som ett litet smakprov på hur man kan tänkas arbeta med församlingssång i dagens kyrkliga miljö.

Ett arbete som enligt min åsikt dessvärre har avstannat när kyrkomusiker mer och mer verkar finna sig i tanken att församlingen inte vill sjunga och att det därför inte finns något vi kan göra åt saken.

För visst är det ett väldigt sorglig och aningen nedvärderade tankesätt då det idag, i många kyrkor, jobbar ofantligt duktiga och engagerade musiker som också ”råkar” vara väldigt bra

pedagoger.

Kan man få en ”alla kan sjunga kör” att sjunga kan man få en dop- och bröllofsförsamling att sjunga!

Man måste såklart, liksom i alla miljöer där du ska leda människor, bara hitta fungerande, inspirerande och roliga metoder för att få människorna runt i kring att vilja göra det du vill.

Detta arbete har för mig lyst upp det faktum i att det finns saker bara vi som ensamma kyrkomusiker kan göra för att stimulera församlingssång i anslutning till dop och bröllop. Genom att bara gräva lite i församlingssångens historia, undersöka hur en artist leder sång under en livekonsert och hämta kunskaper utifrån vokal och körmetodik går det att jobba fram fungerade metoder som kan få en ovan sångsvag dop- och bröllofsförsamling att börja sjunga med i psalmerna.

5. Referenser

Litteraturlista

- Hellsten Hans och Sällström Anders, *Instrumentens drottning: orgelns historia och teknik*, Natur och kultur, 2002.
- Harald Göransson, *Koral och andlig visa*, Nordstedts, 1997.
- Andres Dillmar, *Dödshugget mot vår nationella tonkonst*, 2001.
- Marianne Khoso, *Vokalmetodik*, 2016.
- Gunnel Fagius och Eva-Katharina Larsson, *Barn i kör*, Verbum, 1990.

Notutgåvor

- *Den svenska psalmboken med tillägg*, Verbum, 2002.
- *Palmer I 2000-talet*, Verbum, 2006.
- *Nya Barnpsalmboken*, Libris, 2001.

Låttexter

- Håkan Hällström, *Försent för edelweiss*.
- Magnus Ugglå, *Jag mår illa*.

Cd-skivor

- Håkan Hällström, *Way out west 2010*, Stranded Rekords, 2011.

Bifogade Inspelningar

- Audio 1, Insatser, Genomsjungning 1 (Psalm 231, Sv Ps)
- Audio 2, Insatser, Genomsjungning 2 (Psalm 231, Sv Ps)
- Audio 3, Ljudvolym, Genomsjungning 1 (Psalm 197, Sv Ps)
- Audio 4, Ljudvolym, Genomsjungning 2 (Psalm 197 Sv Ps)
- Audio 5, Preludiering, Psalm 1 (Psalm 381 Sv Ps)
- Audio 6, Preludiering, Psalm 2 (Psalm 787 Sv Ps)
- Audio 7, Ett långsamt tempo, Psalm 1 (Psalm 92 Sv Ps)
- Audio 8, Ett långsamt tempo, Psalm 2 (Psalm 540 Sv Ps)
- Audio 9, Bättre när sång leder sång, Genomsjungning 1 (Psalm 116 Sv Ps)
- Audio 10, Bättre när sång leder sång, Genomsjungning 2 (Psalm 116 Sv Ps)

- Audio 11, Bättre när sång leder sång, Genomsjungning 3 (Psalm 116 Sv Ps)
- Audio 12, Växelmusicerande, Psalm 1 (Psalm 164 Sv Ps)
- Audio 13, Växelmusicerande, Psalm 2 (Psalm 188 Sv Ps)
- Audio 14, Växelmusicerande, Psalm 3 (Psalm 290 Sv Ps)
- Audio 15, Mellanspel, Psalm 1 (Psalm 785 Sv Ps)
- Audio 16, Mellanspel, Psalm 2 (Psalm 894 Ps i 00-talet)
- Audio 17, *Call and response*, Psalm 1 (Psalm 308 Sv Ps)
- Audio 18, *Call and response*, Psalm 2 (Psalm 385 Sv Ps)
- Audio 19, *Call and response*, Psalm 3 (Psalm 25 Sv Ps)
- Audio 20, *Call and response*, Psalm 4 (Psalm 102 Barn Ps)
- Audio 21, Sångkvalité och klangideal, Genomsjungning 1 (Psalm 248 Sv Ps)
- Audio 22, Sångkvalité och klangideal, Genomsjungning 2 (Psalm 248 Sv Ps)
- Audio 23, Sångkvalité och klangideal, Genomsjungning 3 (Psalm 248 Sv Ps)
- Audio 24, Vokalisering, Psalm 1 (Psalm 88 Sv Ps)
- Audio 25, Vokalisering, Psalm 2 (Psalm 382 Sv Ps)

Bilaga 1. Psalmböckernas psalmbok

Innehållsförteckning.

1. Insattser.....	1
2. Ljudvolym.....	2
3. Preludiering.....	3
4. Ett långsamt tempo.....	4
5. Sång leder sång.....	5
6. Växelmusicerande.....	6
7. Mellanspel.....	7
8. <i>Call and response</i>	8
9. Klangideal.....	10
10. Vokalisering.....	11

1. Insattser

231

*J Newton (1725-1807)
A Frostenson 1983*

- 1 Oändlig nåd mig Herren gav
och än i dag mig ger.
Jag kommit hem, jag vilsen var,
var blind, men nu jag ser.
- 2 Guds nåd, jag skälvde inför den,
men sedan gav den ro,
och aldrig var den större än
den dag jag kom till tro.
- 3 Jag kom ur tvivel, mörka djup,
ur vanmakt och ur skam.
Den nåd som bar mig intill nu
skall bära ända fram.
- 4 Guds löften ger vår längtan svar,
som klippan är hans ord.
Ej bättre sköld och skydd jag har
i himmel och på jord.

2. Ljudvolym

Årstiderna

197

Vers 1-2 J O Wallin 1807
Vers 3-4 A Frostenson 1978

- 1 Den blida vår är inne,
och nytt blir jordens hopp.
Ny fröjd får varje sinne,
nytt liv får varje knopp.
Hur livligt solen strålar,
hur majestätiskt mild!
För dödliga hon målar
odödlighetens bild!
- 2 Förskönad nu naturen
står klädd i högtidsdräkt.
Vad ljuvlig vällukt, buren
till oss av vindens fläkt!
Vad prakt, vad rikedomar
som skiftar tusenfalt!
Se runtomkring dig blommar
och lever, doftar allt.

Årstiderna

351

- 3 Ur sky, ur luft och lunder
vi fågelsången hör.
Än sker Guds skaparunder,
och allting nytt han gör.
Då går vi som i drömmar
på strand och skogens stig
och ur vårt inre strömmar
en lovsång, Gud, till dig.
- 4 Och allt som låg där fruset
i dagar vintergrå
skall löst av himmelsljuset
mot blom och mognad gå.
Vi glädes åt varandra,
åt sol och sommartid,
att på Guds jord få vandra
och äga himlens frid.

3. Preludiering

381

S Perman (1892-1959)

- 1 Gud har en famn, en stor, stor famn,
och där han sluter in
vart barn som döps i Jesu namn.
Han säger: Du är min.
- 2 Gud har en bok, en stor, stor bok,
och där han skriver in
vart barn som döps i Jesu namn.
Där står det: Du är min.
- 3 Gud har en himmel, stor, ja, stor,
med rum för alla dem
som döpts en gång i Jesu namn.
Där har jag nu mitt hem.
- 4 Din kärlek, Gud, är stor, ja, stor.
Jag ber i Jesu namn:
Låt inget dra mig bort ifrån
din himmel och din famn.

787

Kj Janunger 1969

- 1 Ge oss mod att våga leva.
Ge oss mod att våga älska.
Ge oss mod att våga bära
ett bud om vår Gud och hans Son.
- 2 Ge oss kraft att kunna segra
över allt som vill oss binda.
Ge oss kraft att kunna vandra
den väg som du stakat ut åt oss.
- 3 Ge oss tro, som övervinner
allt det falska här i världen.
Ge oss tro att våga leva
var dag hand i hand med Jesus Krist.
- 4 Ge oss nåd att kunna lyda
sanningen som inget skyler.
Ge oss nåd att verkligen äga
din frid, o vår Gud, ja, allas Gud.

4. Ett långsamt tempo

92

N Beskow 1885

- 1 Kärlek av höjden värdes beskära.
Lär oss att leva helt till din ära.
Vida kring jorden gånge din lära,
komme ditt rike.
- 2 Heligt och troget lär oss att strida,
villigt och stilla lär oss att lida.
Seger och vila lär oss att bida
sist i ditt rike.

låt nåden skina! Oss i kärlek skona!
Var oss en fader!

- 5 Jesus allena hela kan det brutna,
med dig förena det från dig förskjutna,
genom det rena,
från hans hjärta flutna
blodet och vattnet.
- 6 Låt oss ej falla, låt den förbön gälla
som för oss alla Jesus hördes fälla!
Dig vi åkallar, Gud, all godhets källa
Trefaldigt store!

540

*P Eber omkr 1566
A Frostenson 1977*

- 1 När vi i högsta nöden står
och ingenstans får hjälp och råd,
ej någon utväg ser fastän
vi sent och tidigt sökte den,
- 2 är det vår tröst att vi kan gå
till dig, o Gud, som allt förmår
och få, när vi tillsammans ber,
den hjälp som bara du kan ge.
- 3 Vi tror på löftet du oss gav.
Du hör vår bön och ger oss svar.
Vår nöd vi inför dig bär fram
och ber till dig i Jesu namn.
- 4 O, skynda till oss med din hjälp.
Var hos oss, från allt ont oss fräls.
Vår synd skall oss ej skilja mer
från dig och från den nåd du ger.
- 5 Bevara oss, o Gud, i tro
och gör oss trogna mot ditt ord.
Då skall i glädje och i frid
vi lova dig till evig tid.

5. Sång leder sång

116

E Köhler 1898

- 1 Nu tändas tusen juleljus
på jordens mörka rund.
Och tusen, tusen stråla ock
på himlens djupblå grund.
- 2 Och över stad och land i kväll
går julens glada bud
att född är Herren Jesus Krist,
vår Frälsare och Gud.
- 3 Du stjärna över Betlehem,
o, låt ditt milda ljus
få lysa in med hopp och frid
i varje hem och hus.
- 4 I varje hjärta armt och mörkt
sänd du en stråle blid,
en stråle av Guds kärleks ljus
i signad juletid.

6. Växelmusicerande

JUNGFRU MARIE BEBÅDELSEDAG

164

B Hallberg 1984

- 1 På tröskeln till Marias hem
står ängeln Gabriel.
Han kommer med ett saligt bud
från Gud i himmelen:
- 2 "Det Ord som var av evighet
skall nu bli människa,
och du är utvald av din Gud
att föda detta barn."
- 3 "Jag har ju aldrig haft en man –
hur skall då undret ske
att jag blir mor till detta barn
som du har talat om?"

474

- 4 "Av helig Ande skall det ske,
Guds kraft skall skapa det.
Guds möjligheter övergår
allt vad du tänka kan.
- 5 Du skall bli mor åt löftets son.
Allt vad profeter sagt
fullbordas nu i detta barn,
och du skall föda det."
- 6 "Så ske mig såsom du har sagt,
min Herres ord har makt.
Och undret som jag ej förstår
skall bli min egendom."
- 7 På tröskeln till Marias hem
står vi med tack och lov
för att Gud lät sin ende Son
bli barn på denna jord.

188

*CF Neander 1766?
JO Wallin 1814*

- 1 Så går en dag än från vår tid
och kommer icke mer,
och än en natt med Herrens frid
till jorden sänkes ner.
- 2 Men du förbliver den du var,
o Herre, full av nåd,
och våra nätter, våra dar
du tecknat i ditt råd.
- 3 Trygg i din vård jag lämnar mig,
när solen från oss flyr,
och gladligt skall jag prisa dig,
när dagen åter gryr.
- 4 Men om det stilla dödens bud
i denna natt jag hör,
det är min tröst, att din, o Gud,
jag lever och jag dör.

290

*Ch Wesley (1707-1788)
A Widegård 1979*

- 1 Herre, din dag var också lik
en vanlig arbetsdag.
Fast himlens härlighet var din,
du levde här som jag.
- 2 Du som var timmermannens son
och kan min dag förstå,
kom till min arbetsplats och låt
oss där tillsammans gå.

- 3 Gör all min gärning till en tjänst
med liv och mening i.
När mödan tynger ner min kropp,
gör mig i anden fri.

7. Mellanspel

785

*H Malmesjö 1945
F Lindén v 2-4 1945-1950*

- 1 Brinnande hjärtan giv oss, o Gud,
hjärtan som flammar och lågar.
Villighet giv oss att lyda ditt bud,
mod att för dig allting våga.
- 2 Öppnade ögon, Herre, oss giv,
ögon som ser dina under.
Hjälp oss från svaghet,
giv glädjefyllt liv,
seger i frestelsens stunder.
- 3 Levande bröd, o Herre, oss sänd,
bröd som ger mättnad och styrka.
Helga vårt liv i din kärlek, och tänd
håg att dig tjäna och dyrka.
- 4 Väckelsens vårtid giv oss av nåd,
elden som själarna tänder.
Led oss allt djupare in i ditt råd,
lyft över oss dina händer.

894. Vigningspsalm

1. Heliga gåvor, glödande kål
i serafernas händer
Kristus talar kallelens ord,
väljer, viger och sänder.
2. Heliga gåvor, glödande kål
rör vid orena läppar.
Kristus talar sanningens ord,
lögn och högmod förbränner.

8. Call and response

3 Ljus är den mantel vari du höljer
den du benådar. Mörker fördöljer
mer ej ditt anlet. Evighet följer
livet på jorden.

308

A Pöttsch 1943/49

A Frostenson 1977

1 När jag lever har jag dig,
dör jag är du kvar hos mig.
Om jag lever eller dör,
dig, o Herre, jag tillhör.

2 I din hand mitt liv är lagt,
din min dag och din min natt.
Ont och gott, vad än mig sker,
du, o Gud, en mening ger.

3 Gud, för dig finns ingen död,
ej för den som dig tillhör.
Gränslös kärlek, salighet
är det liv som du oss ger.

385

F Kaan 1968
B G Hallqvist 1977, 1982

1 I Jesu Kristi namn vi ber
att Gud sin kraft åt barnet ger,
sin värme när det blåser kallt
och ömhet som förlåter allt.

---

2 Vårt namn står skrivet i hans hand.
Han leder oss till löftets land.
På vägen genom liv och död
till evigt liv är han vårt stöd.

3 Med Noa, räddad ur sin ark
från stormigt hav till vårlig mark,
med Mose, lyft ur floden opp,
vi firar fest med nyfött hopp.

4 Ett tecken dopets vatten är
på att vår Gud har mänskan kär.
Hans kärlek lyser stark och klar,
i Jesus Kristus uppenbar.

5 Vi tackar Gud för alla dem
som i hans kyrka fått ett hem,
för barnet som i denna stund
blir slutet in i hans förbund.

OBS! Psalm 25 och 102 har inte texter i detta häfte då dessa lärs ut i samband med genomsjungningarna

9. Klangideal

248

L Sandell-Berg 1856

- 1 Tryggare kan ingen vara
än Guds lilla barnaskara,
stjärnan ej på himlafästet,
fågeln ej i kända nästet.
- 2 Herren sina trogna vårdar
uti Sions helga gårdar;
över dem han sig förbarmar,
bär dem uppå fadersarmar.
- 3 Ingen nöd och ingen lycka
skall utur hans hand dem rycka.
Han, vår vän för andra vänner,
sina barns bekymmer känner.
- 4 Gläd dig då, du lilla skara:
Jakobs Gud skall dig bevara.
För hans vilja måste alla
fiender till jorden falla.
- 5 Vad han tar och vad han giver,
samme Fader han dock bliver,
och hans mål är blott det ena:
barnets sanna väl allena.

10. Vokalisering

382

*P-R Yeager-Maloney 1968
E Norberg 1979*

- 1 Vi tackar dig, vår Skapare,
för livet som du ger.
Vår Fader, om välsignelse
för detta barn vi ber.
- 2 "Låt barnen komma hit till mig",
du, Jesus, talar så.
I tro på ordet nu till dig
vi med vårt barn får gå.
- 3 Vi vet att livet kan bli svårt,
att människan är svag.
Led, helge Ande, barnet vårt
i kraft från dag till dag.
- 4 Du älskar det, du känner det.
Du kallar det vid namn.
Tack, heliga Treenighet,
för dopets öppna famn.

88

E N Söderberg 1911 Bearb

- 1 Räds ej bekänna Kristi namn,
om världen än det skyr.
Det är ett fäste och en hamn,
när allting annat flyr.
- 2 Blygs ej för Kristi ord, ty vet
att i det ordet bor
Guds kraft till frid och salighet
för var och en som tror.
- 3 Vik ej från Kristi kors. Det är
för världen dårskap blott,
men Herrens trogna finner där
en oförgänglig lott.
- 4 Bevara som din högsta skatt
vad Kristi kärlek gav.
I livets dag, i dödens natt
han är ditt ljus, din stav.

Bilaga 2. Frågeformulär till testförsamling

Ålder: _____   Kön: _____   Namn: _____
(Valfritt att svara på namn)

Övergripande frågor som ska svaras på vid efter varje metod.

1. Tyckte du att psalmens melodi kändes för ljus, för mörk eller bekväm att sjunga?
2. Dela upp alla metoder i följande kategorier:

(Observera att det är ok att svara att metoden i sig gjorde det enklare att sjunga med men att den faktiskt ensam inte hade gjort att du känt till tillräckligt bekväm att sjunga med på en riktig förrättning. Alltså att du på de specifika frågorna för metoden svarade att den gjorde det enklare att sjunga men att du ändå sätter den under metoder som inte hade räckt för att få dig att sjunga med)

- Metoder som gjorde det tillräckligt enkelt att sjung med att jag faktiskt under ett riktigt dop eller bröllop hade känt mig bekväm att sjunga med i psalmerna:

- Metoder som INTE gjorde det tillräckligt enkelt att sjung med att jag faktiskt under ett riktigt dop eller bröllop hade känt mig bekväm att sjunga med i psalmerna:

Känner du igen psalmen? Alltså om du hört den tidigare och om du kan den såpass väl att du hade kunnat sjunga med i den utan större problem. (alltså om du får ha texten framför dig)

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

Upplever du att det känns det jobbigare att sjunga med i en psalm under en förrättning om grannen till höger eller vänster inte sjunger?

1. **Insatser?**

(Varje grupp metoder börjar med att jag spelar en psalm som jag vanligtvis spelar psalmer och jag vill att vi ställer metoderna mot detta sätt att spela på)

1.1

-Blev det lättare att veta när du skulle börja sjunga när du hade synlig kontakt med psalmledaren?

- Hur mycket lättare? (Svara 0-5)

-Kändes det mer angeläget att faktiskt börja sjunga när psalmledaren gav en synlig invit till när du skulle börja sjunga?

2. Ljudvolym?

2.1

-Gjorde uppmickningen av psalmledarens röst det enklare att sjunga med i psalmen?

- Hur mycket enklare? (Svara 0-5)

3. Preludiering?

3.1

-Hur kändes det att sjunga med i den andra psalmen i förhållande till den första? Vilket preludie gav dig bäst bild till hur psalmen lät? (*Om du inte märkte någon skillnad, skriv då detta*)

-Kände du att utbroderingen av melodin i preludiet till första psalmen gjorde det svårare att få en bra uppfattning till hur psalmen lät?

-Hur mycket svårare blev det att sjunga med i den första psalmen? Alltså där melodin blev något utbroderad i preludiet. (Svara 0-5)

-Vilket av preludierna väckte störst lust att vidare sjunga med i psalmen?

4. Ett långsamt tempo?

4.1

-Hur kändes det att sjunga med när i det långsammare tempot? Lättare eller svårare?

-Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara: 0-5)

-Kände du att du fick en bättre uppfattning av psalmens melodi tack vare det långsammare tempot?

5. Bättre när sång leder sång?

5.1

- Kändes det som att det blev enklare att sjunga med när instrumentet ej spelade melodin? Alltså när melodin bara förevisades med hjälp av psalmledarens röst. (*Om du inte märkte någon skillnad, skriv då detta*)

-Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

5.2

- Kändes det som att det blev enklare att sjunga med när det inte fanns ett instrument som kompede i bakgrunden? (*Om du inte märkte någon skillnad, skriv då detta*)

-Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

6. Växel musicerande?

6.1

-Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen?

Kände du att du under genomsjungningen kunde ta till dig psalme 2 lättare än psalm 1? Alltså att du under genomsjungningen fick en bättre bild av hur psalmen gick och därigenom kände dig tryggare på melodin.

-Gjorde denna metoden det lättare att sjunga med?

-Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

6.2

-Hur kändes det att sjunga med i psalm 3 i förhållande till första psalmen?

Kände du att du under genomsjungningen kunde ta till dig psalme 3 lättare än psalm 1? Alltså att du under genomsjungningen fick en bättre bild av hur psalmen gick och därigenom kände dig tryggare på melodin.

-Gjorde denna metoden det lättare att sjunga med?

-Hur mycket lättare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

7. Kan mellanspel göra det enklare att sjunga med?

7.1

- Upplevde du att mellanspelen mellan varje fras gjorde det enklare att sjunga med i psalm 2 eftersom du fick större andningspauser mellan varje fras?

-Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

-Upplevde du att tack vare mellanspelen slutligen fick en bättre uppfattning av melodin i psalm 2 tack vare att du fick tid att "smälta" den precis sjungna melodin i andningspauserna?

8. Call and response. En trestegsraket för ökat fokus och enkel instudering?

8.1

- Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

8.2

- Hur kändes det att sjunga med i psalm 3 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

8.3

- Hur kändes det att sjunga med i psalm 4 i förhållande till första psalmen? Kände du att du under genomsjungningen fick en bättre uppfattning av psalmens text och melodi och att det därför blev enklare att sjunga med?

- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)

Övriga frågor

- Kändes det som att det var lättare att fokusera på att faktiskt bara sjunga under psalm 2-4? Alltså att hämmande tankar likt: "Nu blir det för ljusst", "nu sjunger jag falskt", "nu sjöng jag fel" osv. försvann?

- Tänk dig att det nu sitter ett antal barn i 3-10 års ålder längst fram i salen och hänger

med i rörelserna i psalm 3 och 4. Minst ett av barnen står dig nära. Typ syskonbarn, barnbarn, eller eget barn. Hade deras närvaro gjort det enklare att hänga med i psalmens rörelser? Alltså att det känts mindre obekvämt.

9. Sångkvalité och klangideal? Är det en fördel att sjunga ”bra”?

- Vilken av rösttyperna var lättast att sjunga med till? Rangordna och lämna en kommentar. Om det var lika lätt/svårt att sjunga med till alla tre skriver du det. Rangordna med metodens siffror.

9.1 Första genomsjungningen.

9.2 Andra genomsjungningen.

- Hur mycket lättare blev det att sjunga med till denna sångklang mot första genomsjungningens klang. Om du ej märkte skillnad, skriv då detta.

(Svara 1-5)

9.3 Tredje genomsjungningen.

Hur mycket lättare blev det att sjunga med till denna sångklang mot första genomsjungningens klang. Om du ej märkte skillnad, skriv då detta.

(Svara 1-5)

10. Vokalisering som metod för instudering i direkt anslutning till psalmen?

10.1

- Hur kändes det att sjunga med i psalm 2 i förhållande till första psalmen? Kände du att du tack vare att du fick sjunga igenom melodin utan text första gången kunde sjunga efterföljande melodi med större säkerhet än tidigare?

- Hur mycket enklare blev det att sjunga med? (Svara 0-5)